

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

417 - 44/ 22
Београд
МА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
НАРОДНА СКУПШТИНА
БЕОГРАД

ПРИМЉЕНО: 27 .07. 2022

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
03	02-1060/22		

дел.бр. 19049 датум: 21.07.2022.

НАРОДНА СКУПШТИНА
Ивица Дачић, председник Народне скупштине

11 000 Београд
Трг Николе Пашића бр. 13

Поштовани,

Законом о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака ("Службени гласник РС - Међународни уговори", број 7/2011), одређено је да Заштитник грађана обавља послове Националног механизма за превенцију тортуре.

У прилогу Вам достављам Извештај о раду Националног механизма за превенцију тортуре за 2021. годину. У Извештају су представљени налази и опште и појединачне препоруке за унапређење стања у овој области и истакнуте активности које је неопходно предузети у правцу ефикасније борбе против тортуре и унапређења заштите људског достојанства.

Опционим протоколом уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, у члану 22. одређено је да су надлежне власти државе чланице дужне да размотре препоруке Националног механизма за превенцију тортуре и ступе у дијалог с њим у вези с могућим мерама имплементације, а у члану 23. да се државе чланице Опционог протокола обавезују да ће објавити и дистрибуирати годишње извештаје националних механизма за превенцију.

Овим Извештајем настојимо да допринесемо испуњавању обавезе Републике Србије да спроводи активности и мере усмерене на пуно поштовање забране злостављања и унапређење стања у овој области.

С поштовањем,

ЗАМЕНИЦА ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

др Наташа Тањевић

Делиградска 16, 11000 Београд

Телефон: (011) 2068 -100   www.zastitnik.rs   e-mail: zastitnik@zastitnik.rs

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

417-44/22

Београд

дел. бр. 18625 датум: 18. јул 2022.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Извештај за 2021. годину

Београд, јул 2022. године

Уводна реч

Поштовани,

Пред вама је десети годишњи извештај Заштитника грађана о активностима које је спровео у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре у Републици Србији.

Током 2021. године Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавио је 86 посета местима где се налазе или се могу налазити лица лишена слободе. Посећене су бројне полицијске управе и полицијске станице у њиховом саставу, притворске јединице, затвори, психијатријске клинике и одељења у општим болницама, установе социјалне заштите домског типа, прихватни центри за мигранте, транзитне зоне на међународним аеродромима и војни објекти. Такође, обављено је 12 надзора над постушцима принудних удаљења странаца. Укупно је упућено 245 препорука од којих су 242 из извештаја о обављеним посетама местима на којима се налазе или се могу наћи лица лишена слободе, а три препоруке из области надзора над принудним удаљењима странаца.

Установе у којима се налазе лица лишена слободе, а које је НПМ посетио током извештајног периода и упутио им препоруке, оствариле су добру сарадњу која је омогућила поступање НПМ у складу са његовим мандатом утврђеним Опционим протоколом уз Конвенцију УН против тортуре (омогућавање најављених и ненајављених посета установама детенције, приступ свим просторијама и инсталацијама, увид у све податке, као и обављање разговора са свим лицима лишеним слободе, запосленима и било којим другим лицима по избору НПМ).

Заштитник грађана је у обављању послова НПМ утврдио да је у извештајном периоду у Републици Србији настављено са предузимањем активности на унапређењу заштите права лица лишених слободе и превенцији тортуре и других облика злостављања. У том смислу бројна су сведочења насумично интервјуисаних лица лишених слободе, да нису били жртве тортуре. Међутим, то не значи да тортуре или других облика злостављања у Републици Србији уопште нема. Појединачни случајеви су увек могући, јер је тортура, као и свако друго злостављање, често условљена или подстакнута околностима конкретне ситуације и догађаја, али никада оправдана. Наиме, забрана тортуре је апсолутна, тако да ниједна околност, ситуација, подстицај и сл. исту не може оправдати.

Као и претходни, и овај извештајни период обележио је велики број тематских посета које је НПМ обављао у циљу испитивања и утврђивања стања у појединим областима. С тим у вези, НПМ је у овом извештајном периоду обављао посете у циљу праћења поступања према мигрантима на границама са Северном Македонијом, Бугарском и Хрватском. У циљу сагледавања поступања према мигрантима на границама посећено је шест прихватних центара за мигранте, четири полицијске станице, четири регионална центра граничне полиције, два завода за извршење кривичних санкција и Аеродром „Константин Велики“ у Нишу.

Посету Казнено-поправном заводу за жене у Пожаревцу, НПМ је посветио праћењу примене Правила Уједињених нација о третману затвореница и ванзаводским мерама за жене које су учиниле кривична дела, познатих под називом Правила из Бангкока, како би утврдио у којој мери су у пракси примењени ови стандарди Уједињених нација.

НПМ је у извештајном периоду развио посебну методологију за посете заводима за извршење кривичних санкција у циљу провере постојања појаве тортуре и других

сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака. По први пут НПМ се током посета искључиво фокусирао на примену мера за одржавање реда и безбедности у заводу, поступање према лицима лишеним слободe у затвореним одељењима завода и начин документовања повреда лица током извршења казне.

Такође, НПМ је до посете делегације Европског комитета за спречавање мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака (ЦПТ) Републици Србији у марту 2021. године обављао посете заводима за извршење кривичних санкција и полицијским управама, односно полицијским станицама у њиховом саставу, у циљу праћења спровођења препорука из Извештаја ЦПТ о посети Републици Србији из 2017. године.

Највећи број посета, као и у претходном, и у овом извештајном периоду представљају посете полицијским управама, односно полицијским станицама у њиховом саставу, које су обављане ради праћења поступања према доведеним и задржаним лицима у вези са поштовањем основних права која су уједно и гаранција против злостављања: права на приступ адвокату и лекару, права да се блиска особа обавести о лишењу слободe и упознавање са правима доведеног и задржаног лица. Поступање према задржаним лицима праћено је и приликом посета заводима за извршење кривичних санкција, с обзиром на праксу да се у појединим полицијским управама за задржавање лица у кривичном поступку користе просторије у заводима. НПМ је током посета заводима за извршење кривичних санкција обављао разговоре и са притвореницима, а у циљу прикупљања информација о поступању полицијских службеника према њима приликом лишења слободe, током задржавања, као и приликом примене других полицијских овлашћења.

Током посета полицијским станицама НПМ је утврдио унапређење, посебно у погледу услова за боравак задржаних лица у просторијама за задржавање, с обзиром на то да је велики број просторија за задржавање адаптиран у складу са стандардима. Приметно је и унапређење у поступању полицијских службеника према доведеним и задржаним лицима у вези поштовања њихових основних права, као и унапређење евиденција које полицијске станице воде за задржана лица, али је неопходно предузети даље активности на унапређењу евиденција о начину остваривања права доведених и задржаних лица на приступ браниоцу тако да исте садрже све неопходне податке на основу којих је могуће утврдити како и када је лице остварило право на приступ браниоцу.

Током извештајног периода, НПМ је обавио разговоре са преко 100 лица лишених слободe, како са притвореним тако и са задржаним лицима, о поступању полицијских службеника према њима приликом лишења слободe, током задржавања, као и приликом примене других полицијских овлашћења. С тим у вези, охрабрује чињеница да се током ових посета највећи број интервјуисаних лица није жалио на поступање полицијских службеника и на могућност остваривања својих права, те да је увидом у документацију утврђено да се ова права у највећем броју случајева поштују.

Иако су уочени напори Министарства унутрашњих послова да се просторије за саслушање опреме техничком опремом за аудио и/или видео снимање, потребно је наставити са предузимањем ових активности и наведено обезбедити у свим полицијским станицама, као и ближе уредити поступање полицијских службеника приликом обављања саслушања у наведеним просторијама.

У погледу права лица којима је изречена мера притвора или која се налазе на издржавању казне затвора, НПМ је утврдио да је Управа за извршење кривичних санкција наставила да улаже у материјалне услове смештаја лица лишених слободe и повећање капацитета завода за извршење кривичних санкција, а наставак ових

активности планиран је и Предлогом стратегије развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији за период 2021-2027. године, који је израђен у извештајном периоду. Међутим, и даље је присутан мањак особља у појединим службама, што може негативно да утиче на заштиту и остваривање права лица лишених слободе, њихову ресоцијализацију и припрему за отпуст.

НПМ похваљује напоре Управе за извршење кривичних санкција који су усмерени на развијање капацитета заводских службеника за развој и спровођење нових програма третмана осуђених, а значајнији помак остварен је и у повећању радног ангажовања за осуђена, а у појединим заводима и за притворена лица. Међутим, наведено треба развити на цео затворски систем. И даље постоји потреба да се свим притвореницима и осуђеним лицима распоређеним у затвореним одељењима омогући довољно расположивих активности, као и боравак током дана у заједничким просторијама са осталим осуђеницима, односно притвореницима са којима им због вођења кривичног поступка суд није ограничио контакт.

НПМ је и у овом извештајном периоду уочио да се у заводима налазе поједина лица са менталним поремећајима којима је неопходно обезбедити услове који одговарају њиховим потребама, односно да је неопходно да се ова лица измeste из редовног затворског режима и сместе у здравствену установу одговарајућег типа, Специјалну затворску болницу, евентуално у стационарну здравствену јединицу унутар завода, у којој постоје услови за њихово лечење и третман. С тим у вези, похвална је чињеница да су Предлогом стратегије развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији за период 2021-2027 године, између осталог, предвиђене активности усмерене на решавање наведеног проблема и унапређење поступања према овој, посебно осетљивој категорији лица лишених слободе.

У многим заводима знатно је унапређено обављање првог лекарског прегледа, начин документовања повреда и предузимање даљих активности поводом наведеног, односно прослеђивање информација надлежном јавном тужилаштву, уколико постоје околности које указују на то да је према лицу поступано насилно. Наведено је допринело јачању улоге лекара у заштити од злостављања и представља значајан сегмент у борби против некажњивости за тортуру.

Такође, охрабрује чињеница да се током великог броја ненадзираних разговора са осуђеним и притвореним лицима иста нису жалила на то да су били жртве тортуре или другог недозвољеног поступања од стране заводског особља.

У области психијатрије, у извештајном периоду приметно је унапређење материјалних услова у појединим посећеним установама, али је потребно наставити са предузимањем активности на унапређењу материјалних услова смештаја у свим психијатријским установама, како би у потпуности биле у складу са важећим стандардима. Поступајући по препорукама НПМ-а, посећене установе унапредиле су вођење евиденције података о примени мере физичког спутавања и разрадиле доступне рехабилитационе психосоцијалне активности које су се из епидемиолошких разлога спроводиле у мањим групама. Међутим, и даље недостају континуиране специјалистичке едукације средњег медицинског кадра. Као и у претходним извештајним периодима, и у овом извештајном периоду уочено је да је и даље мали број служби за заштиту менталног здравља у заједници. Наведено указује на потребу да се интензивирају активности на деинституционализацији у смислу напуштања праксе дугорочног држања пацијената у болницама, као и потребу успостављања ванинституционалног збрињавања и подршке у заједници особама са менталним сметњама (и њиховим породицама), а у циљу њиховог збрињавања и омогућавања живота и лечења у заједници, те на потребу

формирања више центара за заштиту менталног здравља у заједници од постојећег броја.

У посећеним установама социјалне заштите домског типа унапређени су материјални услови, информисање о правима и механизмима правне заштите и престало се са праксом физичког спутавања корисника. Међутим, и даље је евидентан недостатак особља за рад са корисницима, што неповољно може да утиче на квалитет пружања здравствених и психосоцијалних услуга. Такође, у појединим случајевима уочено је да не постоји заинтересованост старатеља у центрима за социјални рад за активније укључивање у живот корисника и старање о њиховим интересима, поготово у ситуацијама када су пребивалиште корисника и седиште установе социјалне заштите домског типа удаљени или у различитим местима. Стога су даљи изазови везани за запошљавање недостајућег броја запослених у непосредном раду са корисницима, њихову континуирану едукацију, јачање капацитета центара за социјални рад и предузимање активности у циљу унапређења поступања центара за социјални рад у погледу пружања ефикасне старатељске заштите корисницима у установама, као и развој услуга у заједници.

Обављајући надзор над поступцима принудних удаљења странаца, НПМ је уочио да је унапређена припрема странаца за принудна удаљења, као и да полицијски службеници који спроводе принудна удаљења поштују интегритет и достојанство странаца и показују висок ниво професионалности у обављању овог посла. Као највећи недостатак у поступку принудног удаљења НПМ поново истиче да странци немају увек могућност да укажу на постојање чињеница које би указивале на сметње да се принудно удаље у одређену земљу нити се постојање ових чињеница утврђује, што може довести до повреде члана 3. Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака. У том погледу потребно је, без изузетка, обезбедити поштовање принципа забране протеривања, враћања или изручења особе у државу у којој постоје озбиљни разлози за сумњу да може бити подвргнута тортури, а имајући у виду да из апсолутне природе забране злостављања, коју норма држава треба да примењује у односу на особе у невољи, без икакве дискриминације и без обзира на статус те особе, произлази и забрана протеривања – враћања особе на територију земље у којој јој прети ризик од злостављања и другог озбиљног кршења права.

Током извештајног периода надлежни органи су предузели активности ради обезбеђења одговарајућих капацитета за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу. На Аеродрому "Никола Тесла" Београд су завршени радови на потпуно новом објекту, који испуњава важеће стандарде.

НПМ је од почетка повећаног прилива миграната и тражилаца азила у континуитету пратио опште стање и поступање према мигрантима и тражиоцима азила. Иако већи број миграната незаконито борави у земљи, механизам принудног удаљења се примењује само према мањем броју њих, углавном према онима које је могуће вратити у земље транзита у складу са споразумима о реадмисији. Такође, мали број миграната који се налази у прихватним центрима жели да уђе у поступак азила. Прихватни центри су отвореног типа, дужина боравка миграната у центрима варира, а животни услови су углавном задовољавајући. НПМ је указао да је потребно да надлежни органи наставе да улажу и у највећој могућој мери подрже функционисање смештаја малолетних миграната без пратње у социјалним установама домског типа и кућама којима управљају хуманитарне организације, имајући у виду да је овакав тим смештаја примеренији њиховим потребама. Такође, НПМ је указао на непотврђене, али бројне наводе о противправном протеривању миграната, углавном из земаља у окружењу, али и из Републике Србије, са циљем да до таквог поступања не долази, а уколико се деси,

да се обезбеди спровођење делотворне истраге, утврђивање индивидуалне одговорности и санкционисање одговорних.

Као резултат поступања по препорукама, које је НПМ упутио 2020. године у Тематском извештају који је сачињен након 16 посета војним објектима, у извештајном периоду побољшани су материјални услови у дисциплинским просторијама, преиспитане су и осавремене одредбе упутстава којима се уређује начин извршења санкције и устројено писано документовање информација о поступању према санкционисаном војнику и битним догађајима током извршења санкције. У просторијама је истакнут дневни режим активности, омогућено је да се посете санкционисаном војнику одвијају у приватности, уведен је обавезан лекарски преглед пре почетка извршења санкције, као и разговор са психологом. Регулисано је да поделу терапије врши искључиво медицинско особље и предвиђена је обавеза информисања санкционисаних војника о могућности подношења притужбе Заштитнику грађана.

Такође, у извештајном периоду су на нормативном плану предузете поједине активности у правцу унапређења поступања према лицима лишеним слободе. Међутим, треба имати у виду да сузбијање неадекватног поступања не подразумева само усвајање одговарајућих правних норми већ и предузимање неопходних корака како би се обезбедила њихова примена, укључујући и благовремено прослеђивање информација о неадекватном поступању надлежним тужилачким и судским органима, као и вођење делотворних истрага о наводима о неадекватном поступању, а све са циљем „нулте толеранције“ за тортуру и грађења културе кажњивости, утврђивања индивидуалне одговорности и санкционисања извршилаца. Наведено захтева и побољшање механизма унутрашње контроле, тужилаштва и судова у циљу ефективне и ефикасне борбе против тортуре.

За превенцију тортуре нарочито је значајно хитно спровођење ефективних истрага о свим наводима о могућем злостављању, адекватна и правремена подршка свим жртвама злостављања и извесност кажњавања извршилаца. Неопходно је развити и систем континуираних обука о људским правима за све који поступају према лицима лишеним слободе, како поједини поступци не би прерасли у понижавајуће или нечовечно поступање.

Имајући у виду да право на физички и психички интегритет и људско достојанство спадају у основна људска права и да се забрана мучења у општем међународном праву третира као императивна норма која је обавезујућа за све државе, Република Србија је у обавези да спроводи активности и мере усмерене на обезбеђење пуног поштовања забране злостављања и унапређења стања у овој области. Борба против тортуре није само борба за жртве тортуре, већ и борба за достојанство свих нас, а право на достојанство, у Уставу, међу одредбама о људским правима и слободама, стоји пре права на живот. Људско достојанство је неприкосновено и сви су дужни да га поштују и штите! (члан 23 Устава РС).

Представљајући налазе и опште и појединачне препоруке за унапређивање стања у овој области, Извештај истиче активности које је неопходно предузети у правцу ефикасније борбе против тортуре и унапређења заштите људског достојанства.

Извештај који је пред вама представља још један допринос у изградњи друштва без тортуре, друштва у којем се поштује физички и психички интегритет и достојанство сваког грађанина, у свакој ситуацији, без изузетка и без обзира на околности.

Захваљујем се свим органима, удружењима грађана и појединцима са којима смо у извештајном периоду сарађивали обављајући послове Националног механизма за превенцију тортуре.

ЗАМЕНИЦА ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

Др Наташа Тањевић

Садржај:

Уводна реч	2
1. УВОД	10
1.1. Мандат	10
1.2. Најзначајнији подаци о активностима у 2021. години	11
2. МЕТОДОЛОГИЈА, РЕСУРСИ И ОРГАНИЗАЦИЈА	14
2.1. Методологија	14
2.2. Буџет НПМ	15
2.3. Посебна јединица НПМ	15
2.4. Учешће Покрајинског омбудсмана и цивилног сектора	15
2.5. Обука запослених	15
3. ОСТВАРИВАЊЕ МАНДАТА	17
3.1. Посете установама	17
3.2. Извештаји о посетама и препоруке	17
3.3. Надзор над поступком принудног удаљења странаца	18
3.4. Дијалог са органима власти	19
3.5. Промоција НПМ/превенције тортуре	20
3.6. Сарадња у оквиру НПМ Мреже	20
3.7. Остали облици сарадње	21
3.8. Годишњи извештај	22
4. СТАЊЕ И АКТИВНОСТИ ПО ОБЛАСТИМА	23
4.1. Полицијско / тужилачко задржавање	23
4.2. Извршење кривичних санкција	25
4.3. Задржавање особа у установама социјалне заштите	31
4.4. Задржавање особа са менталним сметњама у психијатријским болницама	34
4.5. Поступање према избеглицама / мигрантима	37
4.6. Извршење дисциплинских санкција - забране удаљења из посебних просторија у војном објекту	39
ДОДАТАК I Препоруке упућене органима власти	42
<i>I-1 - Препоруке упућене министарству унутрашњих послова, полицијским управама и полицијским станицама .....</i>	<i>42</i>
<i>I-2 - Препоруке упућене Управи за извршење кривичних санкција и заводима за извршење кривичних санкција .....</i>	<i>49</i>
<i>I-3 - Препоруке упућене Министарству за рад, борачка и социјална питања и установама социјалне заштите .....</i>	<i>58</i>
<i>I-4 - Препоруке упућене Министарству здравља и психијатријским установама .....</i>	<i>61</i>
<i>I-5 - Препоруке упућене Војсци Србије и касарнама .....</i>	<i>64</i>
<i>I-6 - Препоруке упућене ради унапређења поступања према избеглицама / мигрантима .....</i>	<i>64</i>
<i>I-7- Препоруке упућене у вези са надзором на поступањима принудних удаљења странаца .....</i>	<i>65</i>

ДОДАТАК II Одлука о накнадама за учешће у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре	66
ДОДАТАК III Споразум о сарадњи.....	68
ДОДАТАК IV Меморандум о сарадњи	71

1. УВОД

1.1. Мандат

Опционим протоколом уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака¹ (Опциони протокол) државе чланице су се споразумеле да успоставе систем редовних посета местима где се налазе лица лишена слободе од стране независних међународних и домаћих тела, ради превенције тортуре и других сурових нељудских или понижавајућих казни и поступака.

Опционим протоколом је успостављен Поткомитет за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака (Поткомитет за превенцију тортуре), који је овлашћен да обилази сва места задржавања и да даје препоруке државама чланицама у вези са заштитом лица лишених слободе од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

Истовремено, Опционим протоколом одређено је да свака држава чланица има обавезу да успостави или одреди једно или више тела на националном нивоу која врше посете ради превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

НПМ има право:

- на приступ свим подацима о броју и третману лица лишених слободе у установама задржавања, као и броју установа и њиховој локацији;
- на приступ свим притворским установама, њиховим инсталацијама и објектима, по слободном избору;
- на несметане разговоре са лицима лишеним слободе без присуства сведока, било лично или са преводиоцем уколико је потребно, као и било којом другом особом за коју НПМ сматра да може да пружи значајне информације, по слободном избору;
- на контакте са Поткомитетом за превенцију тортуре, да му доставља податке и састаје се с њим.

НПМ је овлашћен да редовно проверава третман лица лишених слободе у установама задржавања, да даје препоруке надлежним органима у циљу побољшања третмана и положаја лица лишених слободе и да се спрече тортуре, сурови, нељудски или понижавајући поступци и кажњавање, узимајући у обзир релевантне норме Уједињених нација, као и да подноси предлоге и даје мишљења у вези с важећим или предложеним законима.

Држава је дужна да гарантује функционалну независност НПМ и независност његовог особља, као и да стави на располагање потребна средства за функционисање НПМ.

Ниједан орган или службено лице не могу да наложе, примене, допусте или толеришу било коју санкцију против било ког лица или организације зато што су НПМ саопштили неку информацију, било истиниту или неистиниту, и ниједно такво лице или организација не смеју сносити неке друге консеквенце ни на који начин.

¹ Усвојен 18. децембра 2002. године у Њујорку, на 57. седници Генералне скупштине Уједињених нација Резолуцијом А/РЕС/57/199, ступио на снагу 22. јуна 2006. године.

Однос између НПМ и државних органа базиран је на принципу поверења и сарадње. Надлежни државни органи дужни су да размотре препоруке НПМ и ступе у дијалог с њим у вези с могућим мерама имплементације.

Надлежни државни органи дужни су да објаве и дистрибуирају годишње извештаје НПМ.

Србија је потписала Опциони протокол 25. септембра 2003. године, а ратификовала га 1. децембра 2005. године.²

Србија је постала држава чланица Опционог протокола достављањем ратификационог акта Генералном секретару УН 26. септембра 2006. године.

У Србији није формиран нови орган НПМ, већ је изабран аутентичан, комплексан модел НПМ, који подразумева да послове НПМ обавља постојећи независни државни орган, у сарадњи са органима децентрализованих јединица и цивилним сектором. НПМ је установљен Законом о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола, усвојеним 28. јула 2011. године.³

Послове НПМ обавља Заштитник грађана у сарадњи са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода.⁴

1.2. Најзначајнији подаци о активностима у 2021. години

Током извештајног периода НПМ је обавио 86 посета установама у којима се налазе лица лишена слободе и 12 надзора над поступцима принудних удаљења странаца.

У извештајном периоду сачињена су 42 извештаја о обављеним посетама. У појединим случајевима сачињавани су јединствени извештаји за више посећених установа због потребе за системским сагледавањем одређеног проблема. У вези са надзором над принудним удаљењем странаца сачињена су два групна извештаја.

Укупно је упућено 245 препорука, од којих су 242 из извештаја о обављеним посетама местима на којима се налазе или се могу наћи лица лишена слободе, а три препоруке из области надзора над принудним удаљењима странаца.

У извештајном периоду, Заштитник грађана је обележио 10 година рада НПМ. На свечаном догађају који је окупио представнике међународних организација, Покрајинског омбудсмана, организација цивилног сектора и државних органа, са којима је НПМ остварио успешну сарадњу протекле деценије, приказан је кратак филм и представљена публикација о активностима НПМ у првих 10 година рада.

Представници НПМ учествовали су на два састанка Мреже НПМ земаља Југоисточне Европе којом је председавао НПМ Мађарске. Први састанак био је посвећен остваривању мандата НПМ-а у условима пандемије заразне болести COVID-19, а други техникама интервјуисања осетљивих категорија лица лишених слободе.

² „Службени лист СЦГ - Међународни уговори“, број 16/05, измене 2/06.

³ Закон о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 7/11).

⁴ Закон о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола, члан 1.

Такође, одржана су и два састанка Радне групе за азил и мигранте Европске мреже националних институција за људска права (ЕННХРИ) у чијем раду учествује представник НПМ-а.

Заштитник грађана је у обављању послова НПМ у 2021. години учествовао у пројекту ЕННХРИ у оквиру којег је тим НПМ био на границама са Северном Македонијом, Бугарском и Хрватском, као и на међународним аеродромима. Поводом тих посета, НПМ је доставио прилог о поступању према мигрантима на границама, који је ЕННХРИ објединио са налазима других националних институција за људска права у један регионални извештај који приказује регионалне трендове и изазове у поштовању основних људских права миграната на државним границама.

Представник НПМ-а похађао је регионални тренинг за мониторе принудних враћања у организацији Европске агенција за граничну и обалску стражу (ФРОНТЕКС).

У извештајном периоду, заменица заштитника грађана и руководитељка НПМ др Наташа Тањевић учествовала је у раду Одбора Мреже независних институција за притужбе на полицију (ИПКАН).

У погледу међународне сарадње, НПМ је учествовао на бројним међународним конференцијама у организацији Савета Европе (СЕ), Асоцијације за превенцију тортуре (АПТ), ЕННХРИ-ја и сл. које су због епидемије заразне болести COVID-19 организоване путем интернета.

У документу Међународног института омбудсмана о најбољим праксама омбудсмана широм света, публикован је и прилог НПМ Заштитника грађана на тему „Давање гласа пацијентима са менталним сметњама“.⁵

Представници НПМ-а имали су састанак са делегацијом ЦПТ која је у марту 2021. године била у посети Републици Србији.

Такође, током извештајног периода настављена је комуникација и сарадња са Поткомитетом за превенцију тортуре (СПТ). Поред редовне размене информације о активностима НПМ, као и стању од значаја за рад НПМ и СПТ, НПМ је доставио и свој прилог за најављени Општи коментар СПТ о примени чл. 4. ОПКАТ.

Заменица заштитника грађана и руководитељка НПМ, учествовала је на јавној расправи о радној верзији Нацрта закона о изменама и допунама закона о заштити лица са менталним сметњама, као и на јавној расправи о Нацрту закона о унутрашњим пословима.

У извештајном периоду, НПМ је доставио мишљења на следеће акте: Предлог стратегије развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији за период 2021-2027 године, са Акционим планом за спровођење стратегије; Нацрт закона о изменама и допунама закона о заштити лица са менталним сметњама; Нацрт закона о изменама и допунама закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица и Предлог закључка о усвајању миграционог профила Републике Србије за 2020. годину.

У циљу даљег унапређења ефикасности током посета НПМ-а и развоја методологије рада, НПМ је, уз подршку Савета Европе, у извештајном периоду окончао активности на ревидирању Методологије и мониторинг упитника који се користе приликом посета местима детенције.

⁵ IOI- Best Practice Paper – Issue 5, фебруар 2021. год, доступно на: <https://www.theioi.org/>.

Заштитник грађана је у новембру 2021. године реакредитован као национална институција за људска права у највишем „А“ статусу од стране Глобалне алијансе националних институција за људска права (ГАНХРИ). Наиме, Поткомитет за акредитацију је, на основу свих критеријума, односно усклађености са Париским принципима, које је институција испунила, одлучио да институцију Заштитника грађана Републике Србије поново акредитује статусом А који има од 2010. године. Оваква одлука је резултат стручног и ефикасног рада Заштитника грађана у претходном периоду, а посебно у обављању послова НПМ. У прилог наведеном говори и значајно повећање броја посета НПМ од 2019. године, посебно полицијским управама, односно полицијским станицама у њиховом саставу, чињеница да су све ове посете биле ненајављене, да је НПМ пратио поступање полиције према грађанима током протеста у јулу 2020. године и у вези са тим сачинио посебан извештај са препорукама, да је остварена добра сарадња са организацијама цивилног друштва са којима Заштитник грађана има закључене споразуме о сарадњи у обављању послова НПМ, а што су све била питања од значаја за поступак реакредитације институције.

2. МЕТОДОЛОГИЈА, РЕСУРСИ И ОРГАНИЗАЦИЈА

2.1. Методологија

Методологија рада НПМ Србије првенствено је заснована на одредбама Опционог протокола. НПМ у свом раду има искључиво превентивни приступ и не врши контролу законитости и правилности рада надлежних органа у појединачним случајевима, већ о томе благовремено обавештава организациону јединицу Заштитника грађана која поступа по притужбама лица лишених слободе.

Методологија НПМ препознаје следеће врсте посета: редовне, посете ради праћења поступања по препорукама (*follow-up*), тематске и ванредне (*ad hoc*). Посете могу бити најављене и ненајављене.

У склопу припреме посете установи, разматрају се постојеће информације о установи. Врши се подела задужења, тако што се тим за посету по правилу дели у тематске групе за сваку област посматрања. У циљу повећања ефикасности у прикупљању релевантних информација током посете свим члановима тима се унапред доставља радни материјал (упитници, структура и модели делова извештаја) који им служи као водич.

Тимови НПМ за посете установама у којима су смештена лица лишена слободе су мултидисциплинарни, по правилу састављени од искусних правника, психијатара, форензичара и психолога.

Редовне посете се по правилу обављају по унапред одређеним фазама. Прва фаза је разговор са руководством установе, други део је заједнички обилазак установе. У трећој фази, представници тематских група тима НПМ (правна, третманска, безбедносна, здравствена група), обављају разговоре са руководиоцима референтних служби и разматрају документацију. У четвртој фази се обављају разговори са лицима лишеним слободе, а у петој фази се након кратког састанка свих тематских група обавља завршни разговор са руководством установе на ком се износе прелиминарни утисци о посети и уоченом стању. Поступање по утврђеним фазама није обавезно, оно зависи од врсте посете и других околности. Уобичајена је пракса да се у другим врстама посета поједине фазе изостављају.

У складу са методологијом рада, извештаји се по правилу сачињавају по унапред утврђеној структури. Међутим, у зависности од врсте посете и података који се прикупљају током конкретне посете, на предлог чланова тима унапред задата структура извештаја се може изменити и прилагодити карактеру посете.

У извештајима о посетама установама у којима су смештена лица лишена слободе НПМ утврђује пропусте и упућује препоруке за отклањање уочених недостатака који могу довести или доводе до тортуре или злостављања. Када се утврди недостатак, односно неправилност у раду уз упућену препоруку наводе се и релевантни прописи и стандарди са којима би требало ускладити постојеће стање, односно поступање.

Извештаји се достављају посећеној установи и надлежном министарству, којима се по правилу оставља рок у ком је потребно да се изјасне о поступању по упућеним препорукама, са позивом за успостављање дијалога у циљу разматрања спровођења препорука. Циљ дијалога је сагледавање стања у посећеној установи и систему као целини, пре свега ради изналажења најбољег начина за спровођење препорука које је НПМ упутио након обављених посета.

У циљу одржавања равнотеже између поверљивости и транспарентности у раду, НПМ извештај о посети установи, у коме су анонимизовани сви лични подаци, објављује

након изјашњења надлежних органа по упућеним препорукама из извештаја. Извештаји и одговори органа се објављују на интернет страници Заштитника грађана и подстраници НПМ.

2.2. Буџет НПМ

За потребе обављања послова НПМ у оквиру усвојеног буџета Заштитника грађана за 2021. годину обезбеђена су финансијска средства у висини од 4.800.000 динара (око 40.000 €).

2.3. Посебна јединица НПМ

Према Правилнику о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у стручној служби Заштитника грађана донетом октобра 2018. године, који је Народна Скупштина одобрила у пленуму у децембру исте године, Секретаријат НПМ је преименован у Одељење НПМ и проширен је број извршилаца који раде у њему на шест – по три самостална и три виша саветника, од којих је један начелник Одељења. Такође, одређено је да начелник за рад Одељења и за свој рад одговара Заштитнику грађана, односно заменику Заштитника грађана задуженом за послове НПМ, руководи тимом за посете у одсуству Заштитника грађана, односно заменика Заштитника грађана задуженом за послове НПМ и др. Административно-техничке послове за потребе рада НПМ обавља Стручна служба Заштитника грађана.

2.4. Учешће Покрајинског омбудсмана и цивилног сектора

Заштитник грађана је у складу са закљученим Меморандумом о сарадњи,⁶ током 2021. године наставио сарадњу са Покрајинским заштитником грађана – омбудсманом АП Војводине (Покрајински омбудсман) у обављању посета местима детенције на територији АП Војводине. Представници Покрајинског омбудсмана учествовали су у 8 посета установама које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,⁷ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и са њима закључио споразуме, чије је важење анексима продужено до јуна 2022. године. Удружења са којима је Заштитник грађана током 2021. године сарађивао у обављању послова НПМ су: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Одбор за људска права Ваљево.

2.5. Обука запослених

Представници НПМ су похађали бројне обуке у организацији у организацији СЕ, АПТ, ЕННХРИ и других међународних и националних организација.

Представник НПМ-а похађао је регионални тренинг за мониторе принудних враћања у организацији Европске агенција за граничну и обалску стражу.

Представници НПМ присуствовали су вебинару у организацији Данског института против тортуре на којем је представљен *Приручник за мониторинг здравствене заштите у местима детенције*.

⁶ Потписан 12. децембра 2011. године.

⁷ Објављен на интернет страници Заштитника грађана 4. јуна 2020. године.

Представник НПМ је узео учешће у онлајн дискусији на тему притварања миграната која је организована од стране Удружења Група 484 уз подршку Амбасаде Краљевине Норвешке у Београду.

Представник НПМ учествовао је на конференцији на којој је Специјални извештач Гонзалес Моралес на 47. заседању Савета за људска права представио *Извештај о начинима решавања утицаја протеривања миграната на копну и мору на људска права.*

Представници НПМ учествовали су на конференцији *Улога НПМ у ефективној имплементацији пресуда Европског суда за људска права и препорука Европског комитета за спречавање мучења – полицијско злостављање и ефикасне истраге о наводном полицијском злостављању* чији је организатор Европски НПМ Форум и Одељење Савета Европе за извршење пресуда Европског суда за људска права.

Представници НПМ учествовали су на онлајн регионалној радионици *Принципи ефикасног испитивања у истрагама и прикупљању информација* (тзв. „Мендезови принципи“), у организацији АПТ.

Представници НПМ учествовали су на онлајн четвртном регионалном састанку о спречавању тортуре, у организацији АПТ и ОДИХР, чија је тема била *Праћење положаја старијих особа лишених слободе у контексту пандемије КОВИД-19.*

Истраживачки центар Афричког Омбудсмана је, у сарадњи са Међународним Институтом Омбудсмана организовао вебинар дискусију на тему *Посете местима детенције* којем су присуствовали и представници НПМ.

Представник НПМ је учествовао на вебинару који је организовао НПМ Јужне Африке, поводом обележавања двогодишњице ратификације Опционог протокола.

Представници НПМ учествовали су другој међународној тематској радионици чији су организатори Хелсиншки комитет за људска права у Србији, IPS – Иновативни затворски систем из Португала и *Agensor International* из Италије, на тему *Мулти-агенцијски приступ превенцији и супротстављању насилничком екстремизму на Балкану, у јужној и источној Европи: централизованост и потребе казнено - поправног система.*

Представници НПМ учествовали су на седмом семинару ИПКАН-а који је био посвећен спољним и независним механизмима мониторинга полиције.

3. ОСТВАРИВАЊЕ МАНДАТА

3.1. Посете установама

Током извештајног периода, НПМ је обавио 86 посета установама у којима се налазе лица лишена слободe. Обављене су 33 посете полицијским станицама,⁸ 18 заводима за извршење кривичних санкција,⁹ 10 установама социјалне заштите домског типа,¹⁰ четири психијатријским установама¹¹ и три војним објектима.¹² Такође, обављено је 18 посета у циљу праћења поступања према избеглицама и мигрантима.¹³

Графикон 1 – Посете НПМ-а у 2021. години

3.2. Извештаји о посетама и препоруке

У извештајима о посетама установама у којима су смештена лица лишена слободe, НПМ надлежним органима упућује препоруке за отклањање недостатака. Уз упућене препоруке, поред утврђених чињеница, односно налаза, наводе се и релевантни прописи и стандарди којима се НПМ руководио приликом утврђивања постојећих недостатака у раду установе, а са којима би посећена установа требало да усклади постојеће стање, односно поступање.

⁸ ПС Бачки Петровац, ПС Сремски Карловци, ПС Ћуприја, седиште ПУ Зрењанин, ПС Житиште, ПС Нова Црња, седиште ПУ Шабац, ПС Богатић, ПС Владимирци, седиште ПУ Сомбор, седиште ПУ Крушевац, ПС Ћићевац, седиште ПУ Ниш, ПС Меровина, ПИ Медијана, ПИ Палилула, СПИ Ниш, ПС Ражањ, ПС Лебане, седиште ПУ Лесковац, седиште ПУ Нови Пазар, ПС Велика Плана, СПИ Смедерево, ПС Сопот, ПС Младеновац, ПС Барајево, ПС Лазаревац, ПС Сурчин, седиште ПУ Зајечар, седиште ПУ Бор, ПС Неготин, СПИ Неготин и седиште ПУ Прокупље.

⁹ ОЗ Нови Сад, ОЗ Зрењанин, КПЗ Ћуприја, КПЗ за жене Пожаревац, ВПД Крушевац (2 пута), КПЗ Шабац, КПЗ Сомбор, ОЗ Крушевац, ОЗ Зајечар, ОЗ Неготин, КПЗ Београд - Падинска Скела (2 пута), ОЗ Лесковац (2 пута), КПЗ Ниш, ОЗ Смедерево и ОЗ Прокупље.

¹⁰ ГЦ Београд - РЈ Бежанијска Коса и РЈ Вождовац, ГЦ Вршац, Дом Стамница, ГЦ Нови Сад - Лиман, Дом Колевка, Дом Ветерник, Дом Трбуње и Дом Земун.

¹¹ СБПБ Ковин, КЦ Ниш - Клиника за психијатрију, ОБ Лесковац - Одељење за психијатрију и КЦ Ниш - Центар за заштиту менталног здравља.

¹² Касарна Генерал Павле Јуришић - Штурм у Пожаревцу, касарна Војвода Петар Бојовић у Лесковцу и касарна Александар Берић у Новом Саду.

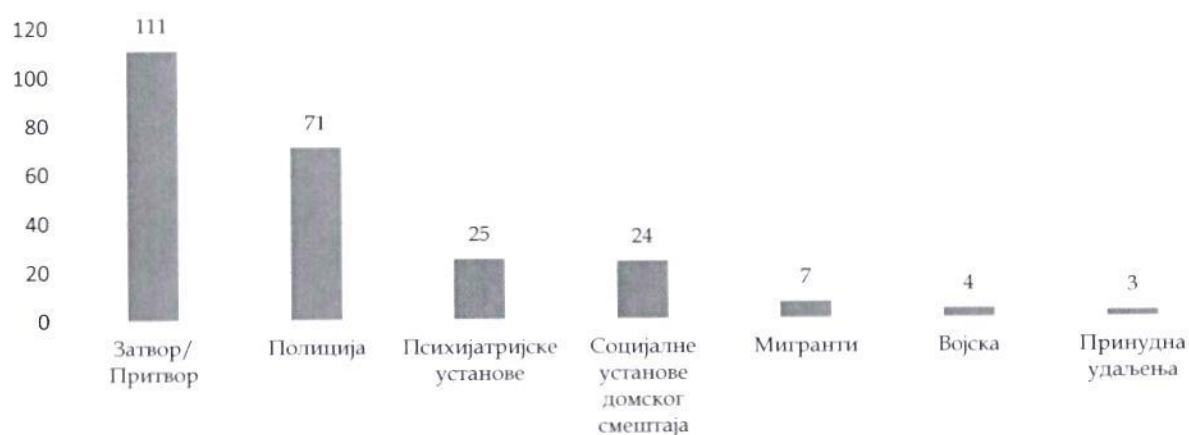
¹³ ПЦ Бујановац, ПЦ Прешево, ПС Прешево, ПС Бујановац, РЦГП Северна Македонија, ОЗ Врање, Аеродром Ниш, КПЗ Ниш, ПЦ Дивљана, ПЦ Пирот, ПУ Пирот, РЦГП Бугарска, ПЦ Принциповац, ПЦ Шид, РЦГП Хрватска, ПС Шид, РЦГП за унутрашње граничне прелазе и Аеродром Београд.

У извештајном периоду сачињено је укупно 42 извештаја. У појединим случајевима сачињавани су јединствени извештаји за више посећених установа због потребе за системским сагледавањем одређеног проблема.

У складу са тим, 14 извештаја сачињено је на основу обављених посета полицијским управама и станицама у њиховом саставу, 12 извештаја сачињено је на основу посета заводима за извршење кривичних санкција, 4 извештаја сачињена су на основу посета психијатријским клиникама и одељењима, 6 извештаја сачињено је на основу посета установама социјалне заштите, 3 извештаја сачињена су на основу праћења поступања према мигрантима и 1 извештај на основу посета војним објектима.

Укупно је упућено 245 препорука, од којих су 242 из извештаја о обављеним посетама местима на којима се налазе или се могу наћи лица лишена слободе, а три препоруке из области надзора над принудним удаљењима странаца.

Графикон 2 – Упућене препоруке НПМ-а у 2021. години

Од укупног броја упућених препорука из посета НПМ, 71 препорука се односе на поступање према лицима према којима су примењена полицијска овлашћења довођење и задржавање у полицијским станицама, 24 препоруке се односе на кориснике смештене у установама социјалне заштите домског типа, 111 препорука односе се на поступање према лицима на извршењу мере притвора и казне затвора, 25 препорука се односе на поступање према лицима која се налазе на смештају и лечењу у психијатријским установама, четири препоруке се односе на поступање према санкционисаним војницима и седам препорука се односи на унапређење стања у области миграција.

Све препоруке упућене посећеним установама/надлежним министарствима у 2021. години налазе се у делу Извештаја – ДОДАТАК I.

3.3. Надзор над поступком принудног удаљења странаца

Током извештајног периода, НПМ је обавио 12 надзора над поступцима принудних удаљења 23 странаца. У вези са надзором над принудним удаљењем странаца сачињена су два периодична извештаја и упућене три препоруке.

У девет случајева у којима су обављени надзори, странци су удаљени из Прихватилишта за странце у Падинској Скели, а у три из Управе за странце ПУ за град Београд. Удаљења су обављена друмским саобраћајем до граничних прелаза са Босном и

Херцеговином, Северном Македонијом, Црном Гором и Румунијом или до међународног Аеродрома "Никола Тесла" Београд. У највећем броју случајева реч је о држављанима Турске (10) и Индије (5).

Надзори су обухватили разговоре са странцима који ће бити принудно удаљени, у вези са поступањем службених лица према њима током лишења слободе, боравка у установи и поштовањем њихових права, увид у предмете који се о њима воде у Прихватилишту за странце и Управи за странце, као и надзор над процедурама које претходе удаљењу. Потом је НПМ, у највећем броју случајева, пратио транспорт странаца до граничних прелаза и предају странаца службеницима страних земаља.

Све упућене препоруке у вези са надзором над поступком принудног удаљења странаца налазе се у делу Извештаја – ДОДАТАК I.

Графикон 3 -Надзори принудних удаљења у 2021. години

3.4. Дијалог са органима власти

У циљу успостављања континуираног дијалога у вези са могућим мерама имплементације препорука НПМ и унапређења сарадње у области превенције тортуре, током извештајног периода одржани су састанци НПМ са представницима следећих институција: Управе за извршење кривичних санкција/Министарства правде, Комисије за спровођење стандарда полицијског поступања у погледу превенције тортуре Министарства унутрашњих послова и Управе граничне полиције. НПМ је у извештајном периоду наставио сарадњу са Министарством одбране и успоставио континуирани дијалог у циљу имплементације упућених препорука.

На састанцима је указано на основне изазове који се односе на положај лица лишених слободе и услове у којима она бораве, као и на кључна запажања мониторинг тимова НПМ приликом посета местима у којима се налазе или могу наћи лица лишена слободе. Дијалог се одвија преко контакт особа у тим органима одређеним за сарадњу и дијалог са НПМ а ради праћења поступања по препорукама НПМ и Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ).

Имајући у виду да је НПМ препознао потребу за јачањем сарадње са Министарством здравља и Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, НПМ ће настојати да у наредном периоду успостави континуирани дијалог са овим министарствима и организује тематске скупове и обуке ради упознавања запослених у психијатријским установама и установама социјалне заштите домског типа са мандатом НПМ, досадашњим налазима и упућеним препорукама, као и значају њихове имплементације.

3.5. Промоција НПМ/превенције тортуре

У извештајном периоду Заштитник грађана је обележио 10 година рада у обављању послова НПМ. На свечаном догађају који је окупио представнике међународних организација, Покрајинског омбудсмана, организација цивилног сектора и државних органа, са којима је НПМ остварио успешну сарадњу протекле деценије, приказан је кратак филм и представљена публикација о активностима НПМ у првих 10 година рада.

Обележавање јубилеја 10 година рада НПМ

У протеклих десет година НПМ је обавио близу 800 најављених и ненајављених посета и сачинио неколико стотина појединачних извештаја и девет годишњих извештаја, који садрже око три хиљаде препорука упућених државним органима. Ова писана грађа, пажљиво бележена и документована, представља и својеврстан преглед положаја лица лишених слободе у току једне деценије и начину поступања државних органа и институција према њима.

Заменица заштитника грађана и руководитељка НПМ др Наташа Тањевић се захвалила свим појединцима, организацијама цивилног друштва, међународним организацијама и државним органима са којима је Заштитник грађана сарађивао у претходних 10 година обављајући послове НПМ. „Нашим радом и активностима, као и обележавањем овог јубилеја, настојали смо да дамо допринос у изградњи друштва без тортуре у којем се поштује физички и психички интегритет и достојанство сваког грађанина, у свакој ситуацији, без изузетка и без обзира на околности“.

3.6. Сарадња у оквиру НПМ Мреже

У оквиру Мреже НПМ земаља југоисточне Европе, којом је 2021. године председавао НПМ Мађарске, одржана су два састанка. Први састанак био је посвећен остваривању мандата НПМ-а у условима пандемије заразне болести COVID-19, а други техникама интервјуисања осетљивих категорија лица лишених слободе.

Представници НПМ су члановима Мреже изложили своје методе, искуства и даље планове у погледу обављања посета и, уопште, вршењу мониторинга над установама у

којима се налазе лица лишена слободе, у отежаним новонасталим околностима изазваним пандемијом COVID-19 и под рестриктивним мерама које услед тога државе примењују и над лицима лишеним слободе.

Представљајући рад и активности НПМ Србије, др Наташа Тањевић указала је да НПМ Србије није обустављао свој рад од почетка епидемије до данас, већ да је интензивирао свој рад како би се проверило на који начин се у местима детенције спроводе мере у борби против ширења коронавируса и како се у овим околностима обезбеђује остваривање основних права лица лишених слободе.

НПМ Србије од 2013. године активно учествује у раду Мреже, као један од оснивача. Сарадња између националних превентивних механизма у Југоисточној Европи је замишљена да функционише на бази размене искустава, као и синергије настале са заједничким циљем: повећање ефикасности националних превентивних механизма у циљу искорењивања тортуре у установама у којима се налазе лица лишена слободе. У извештајном периоду почела је са радом посебна интернет страница, на којој су доступне све активности Мреже.¹⁴

3.7. Остали облици сарадње

У извештајном периоду настављена је успешна сарадња са УНХЦР-ом који је изразио спремност да за потребе праћења принудних удаљења странаца и посете местима на којима се налазе мигранти и тражиоци азила пружи подршку НПМ-у обезбеђујући услуге преводилаца за ретке језике.

Представници НПМ имали су састанак са делегацијом ЦПТ која је у марту 2021. године била у посети Републици Србији. На уводном састанку, заменица заштитника грађана и руководитељка НПМ, др Наташа Тањевић представила је активности НПМ у претходном периоду и стање у свим областима од значаја за рад НПМ и ЦПТ. На завршном састанку Делегација ЦПТ је представила прелиминарне налазе након посете Републици Србији.

Од јула 2019. године ЕННХРИ подржава националне институције за заштиту људских права у промоцији и заштити права миграната на границама. У оквиру овог пројекта, националне институције за заштиту људских права у Хрватској, Француској, Грчкој, Србији и Словенији саставили су националне извештаје који укључују добре праксе, налазе и препоруке. Они се заснивају на мониторингу спроведеном између јула 2019. и априла 2021. године.

НПМ је учествовао у пројекту ЕННХРИ-ја који је посвећен праћењу поступања према мигрантима на границама и доставио свој прилог за регионални извештај.

Такође, у извештајном периоду НПМ је започео рад и на новом пројекту ЕННХРИ – "Унапређење одговорности за људска права на границама", чији ће резултати бити представљени у наредном извештају.

У извештајном периоду, заменица заштитника грађана др Наташа Тањевић учествовала је у раду Одбора Мреже независних институција за притужбе на полицију.

У циљу даљег унапређења ефикасности током посета НПМ-а и развоја методологије рада, НПМ је, уз подршку Савета Европе, у извештајном периоду окончао активности на ревидирању Методологије и мониторинг упитника који се користе приликом посета местима детенције.

¹⁴ <https://see-npm.net/>.

У оквиру заједничког програма Европске уније и Савета Европе „Хоризонтална средства за Западни Балкан и Турску“, односно једне његове компоненте *Јачање заштите људских права лица лишених слободе и осуђених лица у Србији*, заменица заштитника грађана и руководитељка НПМ др Наташа Тањевић учествовала је на састанцима Управног одбора пројекта.

3.8. Годишњи извештај

Извештај НПМ за 2020. годину достављен је Народној скупштини, Министарству правде, Министарству унутрашњих послова, Министарству здравља, Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарству одбране и Комесаријату за избеглице и миграције.

До достављања овог Извештаја није разматран Извештај НПМ за 2020. годину, нити од стране Народне скупштине нити било ког од њених одбора.

НПМ указује да је обавеза надлежних органа да разматрају препоруке из годишњег извештаја НПМ.¹⁵

У циљу обавештавања шире јавности, Извештај је објављен на интернет страницама Заштитника грађана и НПМ. Поред тога, доступна је и публикација на српском и енглеском језику.

Извештај на енглеском језику достављен је Асоцијацији за превенцију тортуре (АПТ), Поткомитету за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака (СПТ), Савету Европе (СЕ), Канцеларији високог комесаријата за људска права (ОХЦХР) и НПМ Мрежи земаља Југоисточне Европе.

¹⁵ Опциони протокол, члан 22.

4. СТАЊЕ И АКТИВНОСТИ ПО ОБЛАСТИМА

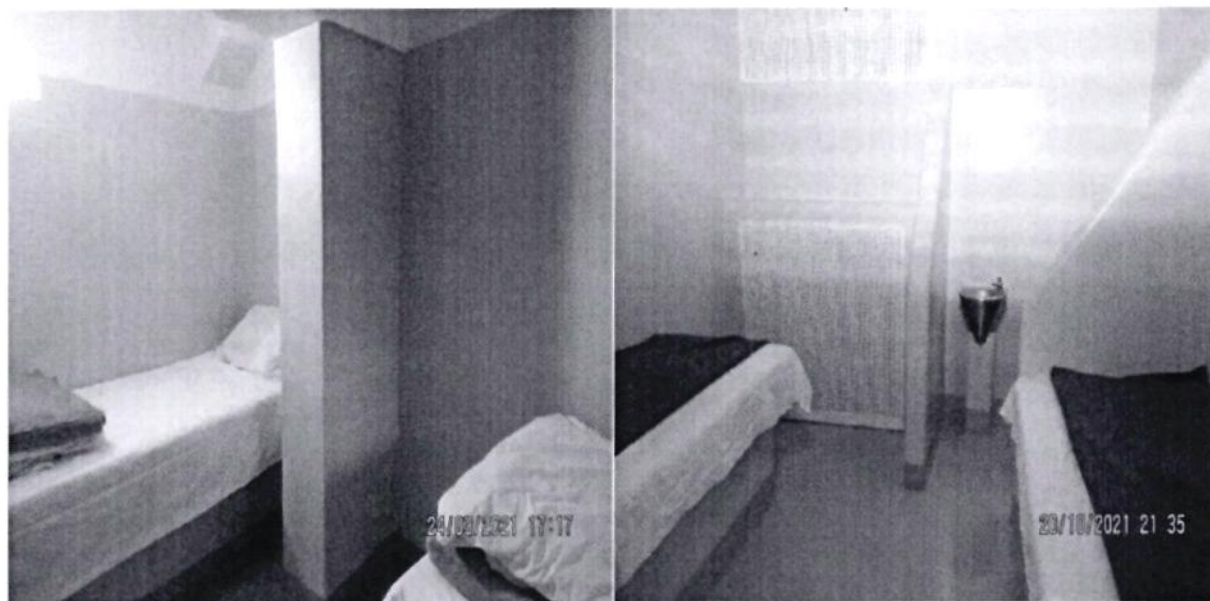
4.1. Полицијско / тужилачко задржавање

Ради праћења поступања полиције према доведеним, ухапшеним и задржаним лицима НПМ је током 2021. године обавио 33 посете полицијским управама и полицијским станицама у њиховом саставу. Све обављене посете биле су ненајављене, поједине и ноћне, а сарадња полицијских службеника са тимом НПМ у свим посетама била је потпуна и професионална.

Поступање према задржаним лицима је праћено и приликом посета заводима за извршење кривичних санкција, с обзиром на праксу да се у појединим полицијским управама за задржавање лица на основу Законика о кривичном поступку користе просторије у заводима. Такође, НПМ је током посета заводима за извршење кривичних санкција обављао разговоре и са притвореницима, а у циљу прикупљања информација о поступању полицијских службеника према њима приликом лишења слободе, током задржавања, као и приликом примене других полицијских овлашћења.

На основу обављених посета полицијским управама и полицијским станицама у њиховом саставу сачињено је 14 извештаја и упућена 71 препорука. По 62 препоруке је поступљено, није поступљено по једној а за осам препорука је потребно даље праћење.

Министарство унутрашњих послова је у извештајном периоду наставило са унапређењем услова за боравак задржаних лица у просторијама за задржавање. Ово је посебно приметно у полицијским станицама у оквиру Полицијске управе у Нишу, седишту Полицијских управа у Крушевцу, Бору, Сомбору, Лесковцу, Зајечару, Новом Пазару.

Просторије за задржавање у седишту ПУ Сомбор и ПУ Бор

Такође, уочено је да је започето са опремањем просторија за саслушање лица са техничком опремом за аудио и/или видео снимање, али је потребно наставити са предузимањем ових активности и наведено обезбедити у свим полицијским станицама, као и ближе уредити поступање полицијских службеника приликом обављања саслушања у наведеним просторијама.

Уочен је напредак у погледу остваривања права доведених и задржаних лица, што потврђује писана документација, наводи полицијских службеника задужених за поступање према доведеним и задржаним лицима, али и бројни наводи лица лишених

слободе са којима је НПМ обавио ненадзиране разговоре. Они су навели да су одмах, на језику који разумеју, обавештавани о разлозима лишења слободе, као и о својим правима, те да им је омогућено да о свом лишењу слободе непосредно након лишења слободе обавесте особу по свом избору и ангажују браниоца.

Такође, НПМ није наишао на случајеве да лицима која су затражила медицинску помоћ, пре или током задржавања, она није омогућена. У појединим полицијским станицама, уочено је да се обавља лекарски преглед пре почетка задржавања, како би лекар дао мишљење о томе да ли је лице способно за задржавање. У већем броју посећених полицијских станица прекинуто је са праксом да полицијски службеници по правилу присуствују лекарским прегледима, а медицинска документација се више не држи међу осталом документацијом о задржавању.

Поступајући по препорукама НПМ, унапређене су евиденције које полицијске станице воде за задржана лица. НПМ је у посетама полицијским станицама често затицао да се у записнике о задржавању уносе податак о времену обавештавања блиске особе о лишењу слободе, напомена да су полицијски службеници присуствовали лекарском прегледу на захтев лекара, као и разлози због којих је задржано лице одбило да потпише записник о задржавању или обавештење о правима.

Међутим, НПМ је утврдио да евиденције о доведеним и задржаним лицима не садрже све неопходне податке на основу којих је могуће утврдити остваривање права на приступ браниоцу, односно податке о томе да ли је лице желело да ангажује браниоца по свом избору, да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно и да ли је обављен неометан разговор са браниоцем. С тим у вези, НПМ је упутио препоруку Министарству унутрашњих послова у којој је указао да је потребно да Министарство унутрашњих послова унапреди евидентирање остваривања права доведених и задржаних лица на приступ браниоцу, тако што ће предузети потребне активности да се у записник о задржавању лица, односно преглед података о доведеном лицу, уносе подаци о томе да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору, да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно и да ли је обавио неометан разговор са браниоцем, уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.

Иако у извештајном периоду нису предузете најављене мере у циљу унапређења постојеће електронске евиденције - "Евиденције о доведеним и задржаним лицима",¹⁶ чиме би се створили услови за поступање по овој препоруци, НПМ је уочио да су након упућивања ове препоруке поједине полицијске станице почеле да потребне податке о остваривању права задржаних лица на приступ браниоцу евидентирају у постојеће обрасце записника о задржавању, те је НПМ указао да наведено представља пример добре праксе који би требало да примене и остале полицијске станице, док се не створе технички услови да се у записник о задржавању ови подаци уносе у посебна, за то намењена поља.

---

¹⁶ Одговор Министарства унутрашњих послова бр. 072/3-70/21-4 од 22. јуна 2021. год; Према допису Комисије за спровођење стандарда полицијског поступања у области превенције тортуре Министарства, бр. 214-25/22-107 од 3. марта 2022. год, Управе полиције је извршила анализу електронске евиденције доведених и задржаних лица и предлози за унапређење евиденције су достављени Дирекцији полиције на упознавање и достављање на реализацију предложених измена на јединственом информационом систему Сектору за аналитику, телекомуникационе и информационе технологије Министарства.

У циљу даљег унапређења у овој области, НПМ ће у наредном периоду посебну пажњу посветити праћењу поступања по овој препоруци и начину остваривања права доведених и задржаних лица на приступ браниоцу.

Током обављених посета, НПМ је обавио разговоре са преко 100 лица лишених слободe, како са притвореним тако и са задржаним лицима, о поступању полицијских службеника према њима приликом лишења слободe, током задржавања, као и приликом примене других полицијских овлашћења. С тим у вези, охрабрује чињеница да се током ових посета највећи број интервјуисаних лица није жалио на поступање полицијских службеника и на могућност остваривања својих права, те да је увидом у документацију утврђено да се ова права у највећем броју случајева поштују.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

Министарство унутрашњих послова треба да настави са спровођењем активности из своје надлежности ради адаптације постојећих и изградње нових просторија за задржавање, у складу са важећим стандардима;

Министарство унутрашњих послова треба да настави са спровођењем активности ради опремања просторија за саслушање лица техничком опремом за аудио и/или видео снимање, као и да ближе уреди поступање полицијских службеника приликом обављања саслушања у наведеним просторијама;

Министарство унутрашњих послова ће унапредити евидентирање остваривања права доведених и задржаних лица на приступ браниоцу, тако што ће предузети потребне активности да се у записник о задржавању лица, односно преглед података о доведеном лицу, унесе следећи подаци:

- да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору,
  - да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно,
  - да ли је обавио неометан разговор са браниоцем,
- уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.

4.2. Извршење кривичних санкција

НПМ је током 2021. године обавио 18 посета заводима за извршење кривичних санкција. Сачињено је 12 извештаја и упућено 111 препорука за отклањање уочених недостатака и унапређење поступања органа. По 73 препоруке је поступљено, по осам није, а за 30 препорука је потребно даље праћење.

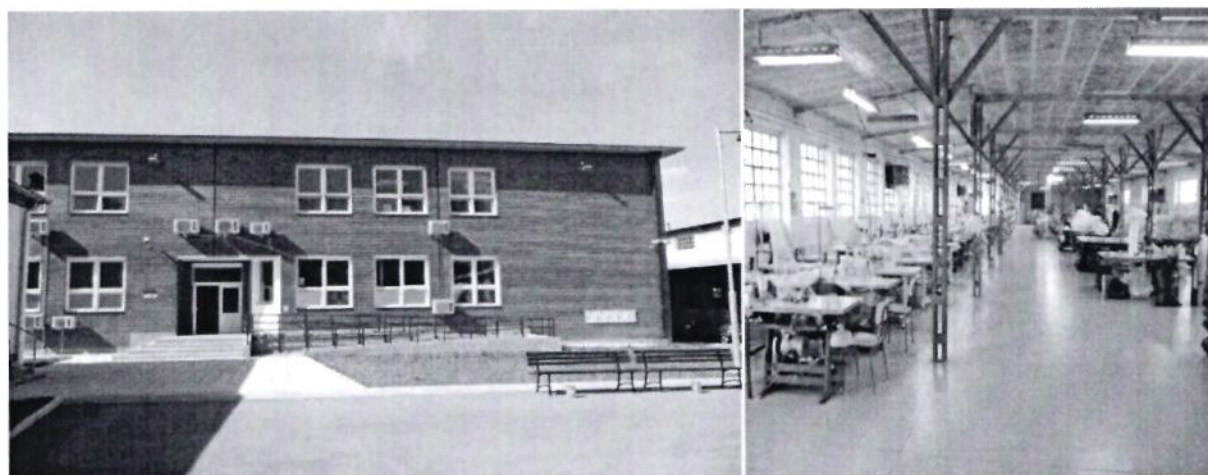
Током посета заводима за извршење кривичних санкција акценат је стављен на поступање полиције према лицима лишеним слободe пре него што су доведени у завод. Посете су обављане тако што су посећивани и локална полицијска станица и завод, што је омогућавало да се укрсте подаци добијени од лица са службеним наводима и документацијом. На овај начин су посећени КПЗ Ћуприја, КПЗ Сомбор, КПЗ Шабац, ОЗ Нови Сад, ОЗ Неготин, ОЗ Зајечар, ОЗ Лесковац, ОЗ Зрењанин, ОЗ Смедерево и ОЗ Крушевац.

Посете ОЗ Нови Сад и КПЗ Ћуприја обављане су у циљу праћења поступања по препорукама ЦПТ из 2017. године, док су посете КПЗ Сомбор, ОЗ Зрењанин и ОЗ Крушевац биле контролне, односно обављане у циљу праћења поступања по претходно упућеним препорукама НПМ.

Пратећи поступање по препорукама ЦПТ, НПМ је уочио да су у посећеним заводима унапређени смештајни услови, женама у притвору омогућен је приступ психологу, унапређен је начин обављања првог лекарског прегледа по пријему у завод, уочен је помак у упошљавању притворених лица и лица из затвореног одељења, притворена лица се више не смештају са задржаним лицима, службеници третмана су похаћали обуке о специјализованом програму третмана осуђених који имају проблеме са дрогом и сл.

Обављајући контролне посете у циљу праћења поступања по препорукама НПМ, уочено је да је у великој мери поступљено по упућеним препорукама.

Посебна пажња је у извештајном периоду посвећена положају жена и малолетника у установама детенције, те су посећени Казнено-поправни завод за жене у Пожаревцу и Васпитно-поправни дом у Крушевцу. НПМ је пратио положај малолетника и жена и приликом посета одељењима притвора у оквиру завода за извршење кривичних санкција.

КПЗ за жене Пожаревац

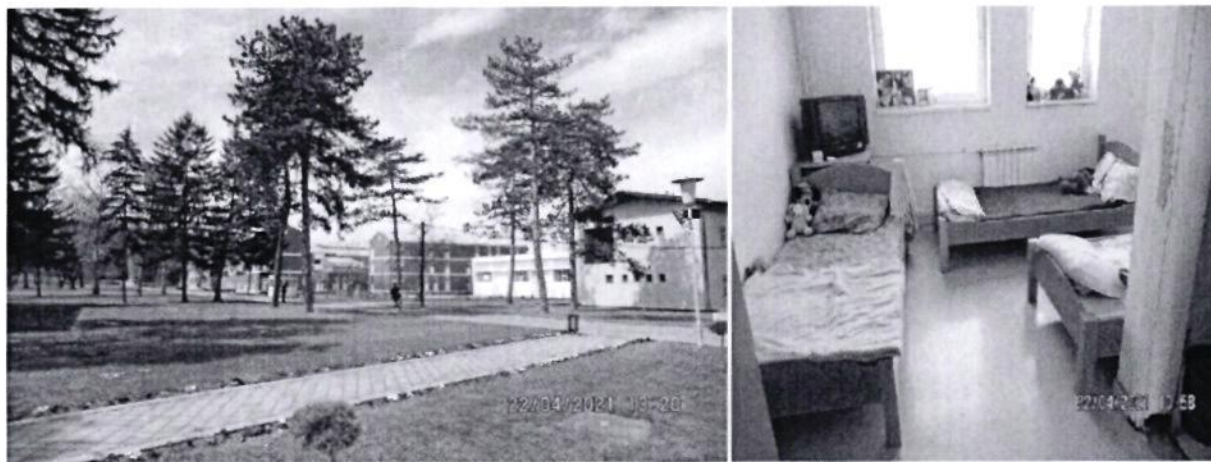
Посету Казнено-поправном заводу за жене у Пожаревцу, једином женском затвору у Републици Србији, НПМ је посветио праћењу примене Правила Уједињених нација о третману затвореница и ванзаводским мерама за жене које су учиниле кривична дела, познатих под називом Правила из Бангкока,¹⁷ како би утврдио у којој мери су у пракси примењени ови стандарди Уједињених нација. Налази из посете, који су представљени у извештају, показују да је положај затвореница у великој мери усклађен са међународним стандардима. НПМ је упутио и препоруке ради унапређења поступања, а КПЗ за жене у Пожаревцу и Управа за извршење кривичних санкција предузели су мере ради поступања по њима. Поступајући по препорукама, обезбеђено је да лекар специјалиста неуропсихијатар чешће долази у Завод и Управи је достављен предлог за отварање радног места психијатра, ради запошљавања у стални радни однос. Новом систематизацијом радних места предвиђена су четири нова радна места за запошљавање службеника третмана. Даље, Завод је интерним процедурама регулисао претресе деце, уз обезбеђивање компетентности, професионалности и осетљивости и поштовање њиховог достојанства приликом претреса. Осуђеницама је омогућено да и током извршења дисциплинске мере упућивања у самицу остварују контакте са члановима породице. Такође, Завод је интерним процедурама предвидео да деца посетиоци простор у којем се обавља посета напусте пре

¹⁷ Усвојена на Генералној скупштини Уједињених нација 21. децембра 2010. год, А/RES/65/229.

осуђенице којој су дошли у посету, имајући у виду да крај посете може бити посебно тежак за децу и родитеље и да посматрање родитеља како одлази по наређењу затворског службеника може то додатно погоршати код деце. КПЗ је предузео мере да се трудницама, дојиљама и осуђеницама са децом омогући учешће у радним и другим активностима које су прилагођене њиховим потребама и могућностима и Управи је доставио предлог да се систематизација радних места прошири радним местом васпитачице за јаслице, како би се створили услови за бригу о деци у одсуству непосредне мајчине бриге.

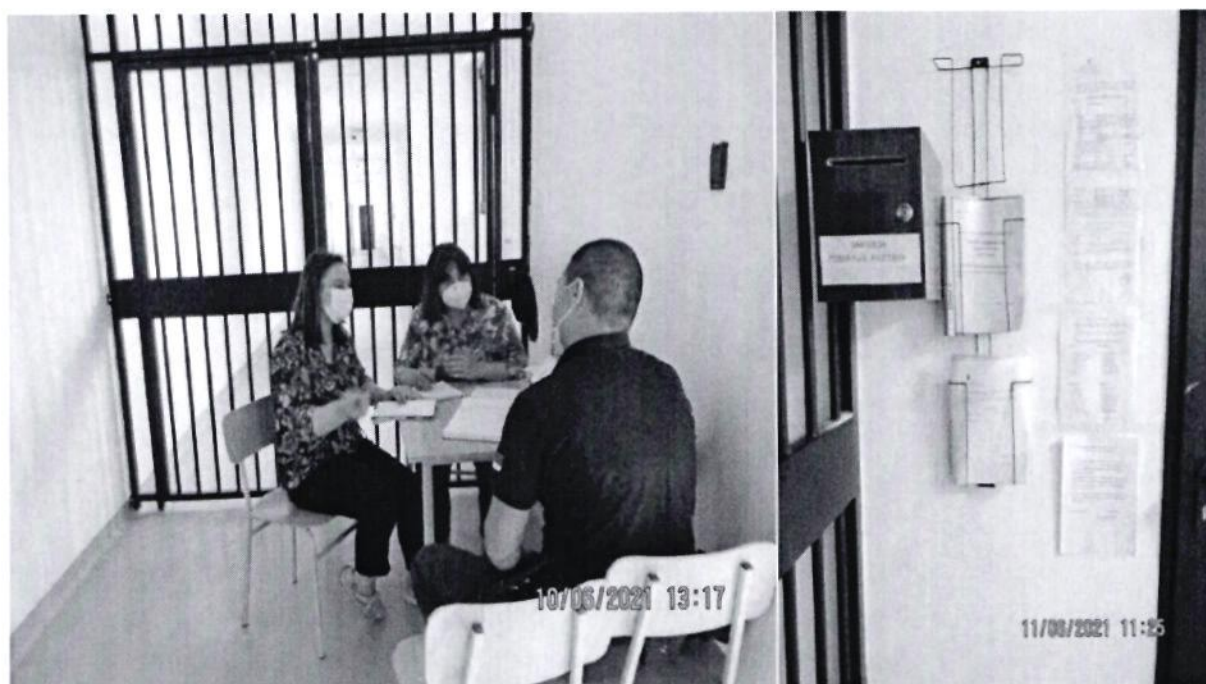
Након системске посете ВПД у Крушевцу, НПМ је у извештају упутио 29 препорука у циљу отклањања уочених недостатака и унапређења рада. У одговорима органа на поменути извештај, НПМ је, између осталог, обавештен да је поступајући по препорукама НПМ, у ВПД Крушевац сачињен свеобухватни писмени информатор, на језику и начину који је разумљив штићеницима и који садржи све битне информације о боравку у дому и који се штићеницима уручује по пријему. Унапређене су постојеће процедуре притуживања. Измењен је режим боравка у Одељењу интензивног рада, тако што су ограничења која проистичу од структуре дана (живота и рада) у том одељењу, у највећој мери умањена и ублажена, на начин који не компромитује безбедност штићеника и учесника у третману. Акцентиран је значај упражњавања индивидуалног и групног рада, важност даљег спровођења одговарајућих програмских активности и започете активности на изналажењу решења за радно ангажовање штићеника који се налазе у том одељењу. Ради поступања по препоруци за развијање и спровођење програма за превенцију самоповређивања и самоубистава, дом је формирао тим састављен од лекара, психијатра и васпитача, који ће појединачно радити са ризичним штићеницима.

НПМ је обавештен и да ће лекар у извештајима констатовати повреде, уносити наводе штићеника о начину њиховог настанка и давати своје мишљење о повезаности уочених повреда и навода о начину настанка. Лекарски прегледи након примене средстава принуде ће бити обављани у законом предвиђеним временским интервалима, лекар ће о сваком уоченом насиљу према штићеницима писаним путем одмах обавештавати управника дома, на свака три месеца ће подносити писмени извештај управнику дома о квалитету хране и хигијене, са препорукама за њихово побољшање. НПМ је такође обавештен да ће ВПД Крушевац у складу са финансијским могућностима обезбедити још уређаја за пренос слике и звука ради комуникације штићеника са блиским особама, као и да се разматра могућност видео комуникације са центрима за социјални рад и судовима.

ВПД Крушевац

НПМ је у извештајном периоду развио посебну методологију за посете заводима за извршење кривичних санкција, у циљу провере постојања појаве тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака. По први пут, НПМ се током посета искључиво фокусирао на примену мера за одржавање реда и безбедности у заводу, поступање према лицима лишеним слободе у затвореним одељењима завода и начин документовања повреда лица током извршења казне. Ове посете су обављане по методологији којом су обухваћени групни и ненадзирани појединачни разговори са лицима лишеним слободе која су у већем ризику од лошег поступања, због тога што се налазе у затвореним одељењима завода, на извршењу дисциплинских и посебних мера или због неких својих личних својстава, учешћа у ванредним догађајима и сл. Приликом посета оствариван је и увид у евиденције и документацију о притужбама чији је предмет било који облик злостављања, евиденције о примени мера принуде, повредама лица лишених слободе, свим ванредним догађајима и сл. Ова методологија је примењена приликом посета окружним затворима у Лесковцу, Смедереву, Неготину и Зајечару.

НПМ у посети ОЗ Лесковац

Охрабрује чињеница да се током великог броја ненадзираних разговора са осуђеним и притвореним лицима иста нису жалила на то да су били жртве тортуре или недозвољеног поступања од стране заводског особља. Међутим, НПМ је уочио да се поједини затвореници из разлога безбедности и сигурности искључују из редовног режима издржавања казне, без доношења одговарајуће одлуке о томе. У одговору на упућене препоруке, НПМ је обавештен о томе да ће се у сваком појединачном случају искључивања осуђеника из редовног издржавања казне доносити одговарајућа одлука, у предвиђеној законској процедури. Такође, НПМ је обавештен о томе да ће се предузети активности да васпитачи чешће буду у контакту са осуђеним лицима ради остваривања постављених индивидуалних циљева и оцене крајње успешности реализације програма поступања.

Управа за извршење кривичних санкција наставила је и у овом извештајном периоду да улаже у материјалне услове смештаја лица лишених слободе и повећање капацитета завода за извршење кривичних санкција. Настављени су радови на изградњи нових павиљона у КПЗ Пожаревац-Забела, КПЗ Сремска Митровица, ОЗ Београд, изграђен је нови објект у ОЗ Лесковац, КПЗ за жене у Пожаревцу, настављени су радови на

изградњи новог завода у Крагујевцу и сл. Наставак активности на унапређењу материјалних услова у заводима за извршење кривичних санкција, а посебно активности на реконструкцији притворских одељења у заводима планиран је и Предлогом стратегије развоја система извршења кривичних санкција за период 2021-2027. године.

У извештајном периоду, поступајући по препорукама НПМ, КПЗ у Сремској Митровици престао је са праксом смештаја лица лишених слободе у павиљон који не испуњава услове за смештај осуђених у складу са важећим прописима и стандардима. Такође, НПМ је уочио да су унапређени услови смештаја у ОЗ Лесковац, ВПД Крушевац и Одељењу притвора у ОЗ Нови Сад. Поступајући по препорукама НПМ, унапређени су материјални услови у ОЗ Зајечар, обезбеђивањем нових душека у спаваоницама, док је КПЗ Сомбор обавестио НПМ да је отпочео са обезбеђивањем санитарних уређаја за све просторије, а КПЗ Туприја предузео мере да се изврши замена дотрајалих санитарних инсталација у Одељењу притвора.

ОЗ Лесковац и ОЗ Зајечар

Посебна пажња током посета заводима за извршење кривичних санкција посвећена је и начину обављања првог прегледа при пријему у завод, имајући у виду важност улоге коју службе за здравствену заштиту имају у борби против злостављања. Поступајући сходно упућеним препорукама НПМ, заводи су успоставили Књигу повреда лица лишених слободе, као и праксу фотографисања повреда, а немедицинско особље престало је да редовно присуствује лекарским прегледима лица лишених слободе. Такође, спроводе се и обуке лекара о примени Истамбулског протокола¹⁸.

Охрабрују напори Управе за извршење кривичних санкција усмерени на јачање капацитета заводских службеника за развој и спровођење нових програма ресоцијализације, те су и у 2021. години настављене обуке затворског особља о спровођењу пет нових специјализованих програма за групни рад са затвореницима. Даље напоре потребно је усмерити на ангажовање довољног броја службеника третмана и унапређење третманског рада према лицима лишеним слободе, а чиме би

¹⁸ Приручник за делотворну истрагу и документовање тортуре и другог свирепог, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања - међународни документ намењен истрази и документовању случајева тортуре. Постао је званичан документ Уједињених нација 1999. године, када га је Канцеларија Високог комесаријата УН за људска права објавила на шест званичних језика Организације.

се, између осталог, омогућио механизам напредовања у третману који би олакшао прелазак осуђених у повољније васпитне групе.

У односу на претходне године, у извештајном периоду су, поступајући по препорукама НПМ-а, поједини заводи израдили програм радног ангажовања за притворена лица, а приметан је и помак у повећању уписаности осуђених лица. Међутим, наведено треба развити на цео затворски систем. И даље постоји потреба да се свим притвореним и осуђеним лицима распоређеним у затвореним одељењима омогући довољно расположивих активности, као и боравак током дана у заједничким просторијама са осталим осуђеницима, односно притвореницима са којима им због вођења кривичног поступка суд није ограничио контакт.

Такође, иако је у појединим заводима ангажовано додатно медицинско особље, и даље их је недовољно за 24 часовно присуство у заводима.

НПМ је и у овом извештајном периоду уочио да се у заводима налазе поједина лица са менталним поремећајима за које је неопходно обезбедити смештај и асистенцију који одговарају њиховим потребама, односно да је неопходно да се ова лица изместе из редовног затворског режима и сместе у здравствену установу одговарајућег типа, Специјалну затворску болницу, евентуално у стационарну здравствену јединицу унутар завода, у којој би постојали услови за њихово лечење и третман. С тим у вези, охрабрује чињеница је у извештајном периоду израђен Предлог стратегије развоја система извршења кривичних санкција за период 2021-2027. године, којим је, између осталог, предвиђена изградња новог објекта за Специјалну затворску болницу у Београду, као и изградња објекта за смештај болесних лица у КПЗ Ниш и КПЗ Пожаревац – Забела, која би имала и посебно одељење за смештај лица са менталним сметњама.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

Управа за извршење кривичних санкција треба да повећа број запослених у заводским службама како би било омогућено поступање према лицима лишеним слободе у свему у складу са прописима и стандардима;

Управа за извршење кривичних санкција треба да осуђенима распоређеним у затворена одељења омогући довољно расположивих и сврсисходних активности, као и боравак током дана у заједничким просторијама са осталим осуђеницима;

Управа за извршење кривичних санкција треба да настави са активностима на унапређењу третманског рада, а како би се, између осталог, створиле могућности преласка осуђених у повољнију васпитну групу;

Управа за извршење кривичних санкција треба да притвореницима омогући довољно расположивих активности, као и боравак током дана у заједничким просторијама са осталим притвореницима са којима им због вођења кривичног поступка суд није ограничио контакт.

Управа за извршење кривичних санкција треба да обезбеди да сва лица са менталним сметњама која издржавају казну затвора буду измештена из редовног затворског режима и да им се у стационарној здравственој јединици унутар завода, Специјалној затворској болници или другој одговарајућој здравственој установи пружи здравствена заштита примерена њиховој болести и потреби за лечењем.

4.3. Задржавање особа у установама социјалне заштите

НПМ је током 2021. године посетио 10 установа социјалне заштите домског типа. Посете ГЦ Бежанијска коса, ГЦ Вождовац, ГЦ Вршац, Дому за смештај одраслих лица Трбуње и ГЦ Крушевац биле су контролне, посете Дому за децу и омладину ометену у развоју „Ветерник“ и Дому за децу ометену у развоју „Колевка“ ванредне, док су посете Дому за децу и лица ометена у развоју „Др Никола Шуменковић“ у Стамници, Дому за одрасла и инвалидна лица у Земуну и ГЦ Нови Сад – Радна јединица Дом за пензионере и старија лица на Лиману биле редовне, односно системске.

Из посета је сачињено 6 извештаја¹⁹ и надлежним органима упућено 24 препорука. Поједини извештаја о обављеним посетама²⁰ сачињени су и упућени у 2022. години, па ће о њима бити речи у ГИ НПМ за 2022. годину.

Од овог броја, надлежни органи поступили су по 15 препорука, нису по три, а за шест је потребно даље праћење.

Поступајући по раније упућиваним препорукама НПМ, у овом извештајном периоду утврђено је да су унапређени материјални услови у посећеним установама, као и информисање о правима корисника и механизмима правне заштите. Такође, престало се са праксом физичког спутавања корисника у највећем броју посећених установа.

Дом Колевка у Суботици

Као значајну активност НПМ наводи чињеницу да је на крају извештајног периода ступио на снагу Закон о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити²¹ којим је, између осталог прописано да се смештај корисника обезбеђује изузетно, на ограничени временски рок, уз информисани пристанак пунолетног корисника, односно законског заступника малолетног корисника, да је забрањена примена свих мера принуде и третмана без пристанка корисника, односно законског заступника малолетника и да се посебно забрањује коришћење мере ограничавања

¹⁹ Извештаји о посети ГЦ Бежанијска коса, ГЦ Вождовац, ГЦ Вршац, ГЦ Крушевац, Дом за смештај одраслих лица „Трбуње“, Дом за одрасла и инвалидна лица у Земуну.

²⁰ Извештај о посети Дому за децу и лица ометена у развоју „Др Никола Шуменковић“ у Стамници и ГЦ Нови Сад – Радна јединица Дом за пензионере и старија лица на Лиману.

²¹ Службени гласник РС, бр. 126/21.

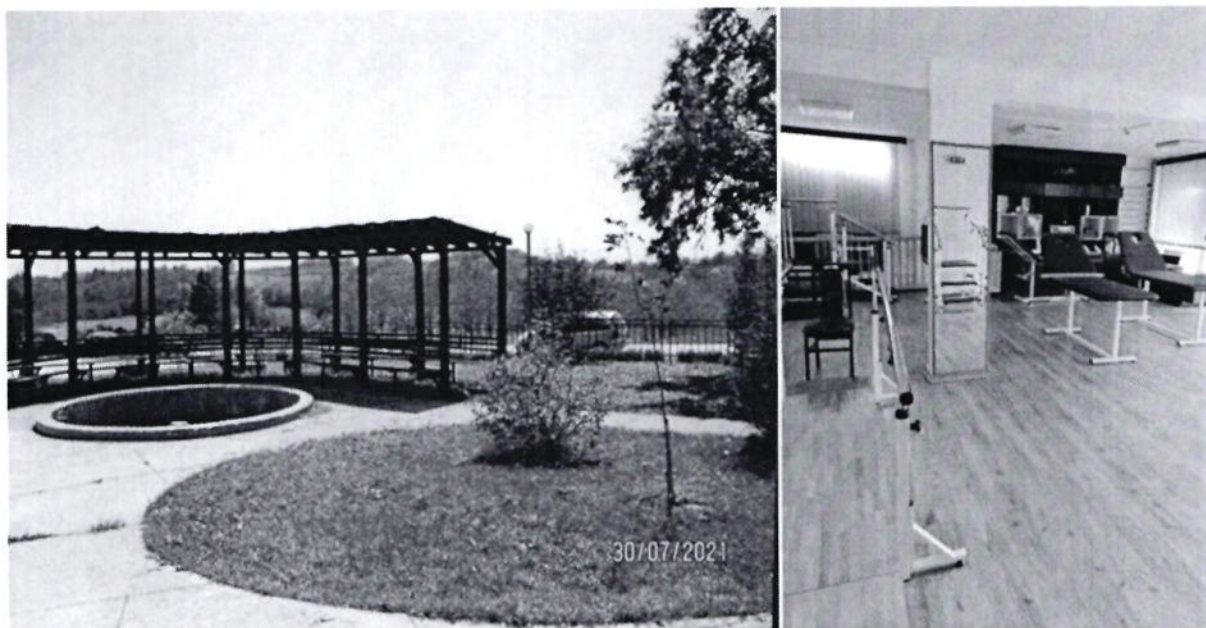

кретања и издвајања корисника у посебно опремљену просторију, те очекује да ће све установе социјалне заштите у свему поступати у складу са наведеним прописом.

Сходно наведеном закону, запослени код пружаоца услуге дужни су да организују пружање услуге смештаја на начин којим се неће ограничавати права и слободе корисника, а у случају нужности спречавања угрожавања живота или безбедности корисника или других лица или повреде права других лица, мере које се предузимају морају бити сразмерне отклањању опасности која је наступила, у складу са тим законом. Међутим, Законом нису прописане мере које се у тим ситуацијама могу предузети нити услови и поступак за њихово предузимање, већ је прописано да начин и ближе услове поступања установе, односно пружаоца услуге у инцидентним ситуацијама прописује министар надлежан за социјалну заштиту.

У вези са наведеним, НПМ скреће пажњу на то да се ограничења права могу прописати само законом, у складу са Уставом, а не подзаконским актима.

Дом за смештај одраслих лица Трбуње обавестио је Заштитника грађана да је поступио по препорукама НПМ-а и да је на тај начин знатно унапредио поштовање права и услове боравка корисника дома. Тако ће корисници, приликом пријема у дом, бити обавештени о својим правима на начин прилагођен њиховим могућностима, израђене су и брошуре о правима корисника које ће се уручивати приликом пријема, како корисницима тако и њиховим старатељима, а обавештење о правима корисника постављено је на видљиво место у објекту. Поступајући по препоруци, у заједничкој просторији корисника постављена је кутија за подношење притужби, успостављена је Евиденција писмених и усмених притужби корисника, а установа је одредила стручну особу у циљу пружања правне помоћи и подршке у складу са потребама корисника. Наведеним поступањем створени су објективни услови за унапређење положаја корисника. Управа дома је обавестила овај орган да ће у циљу превенције и заштите од било ког облика злостављања корисника савесно контролисати поступање запослених према корисницима, детаљно испитивати све евентуалне наводе корисника о злостављању од стране запослених и предузимати мере ради утврђивања одговорности у складу са одговарајућим радноправним, прекршајноправним и кривичноправним прописима.

Дом у Трбуњу и ГЦ Крушевца

Поступајући по препорукама НПМ, ГЦ Београд-Радна јединица Бежанијска коса обавестила је НПМ да су предузете активности да се непокретним корисницима којима здравствено стање то дозвољава омогући боравак на свежем ваздуху и отвореном простору, активности у циљу унапређења материјалних услова на одељењу покретних корисника са дијагнозом деменције, као и да су свим одељењима Градског центра за социјални рад у Београду упућени дописи којима се старатељи позивају да посете своје штићенике који се налазе у овом дому.

Поступајући по препорукама НПМ, у извештајном периоду унапређена је правна заштита корисника у Дому за инвалидна лица у Земуну, уведена је Књига/Протокол повреда, ангажован већи број запослених и сл.

У ГЦ Београд-Радној јединици Вождовац, извршена је делимична санација и хидроизолација кровова, кречење соба, заједничких просторија и купатила, сачињен је План континуиране едукације особља у непосредном раду са корисницима.

Током контролне посете ГЦ Крушевац, НПМ је похвалио напоре и активности које су предузете да се унапреде смештајни услови у овој установи и остваривање права корисника, односно поступи по свим препорукама НПМ.

Међутим, иако је НПМ уочио да се предузимају активности на запошљавању потребног кадра у установама социјалне заштите и даље се установе социјалне заштите домског суочавају са недостатком довољног броја запослених, посебно медицинског особља и особља у непосредном раду са корисницима, што може неповољно да утиче на задовољење потреба корисника и квалитет пружања здравствених и психосоцијалних услуга. Стога, и даље постоји потреба за предузимањем активности које су везане за запошљавање недостајућег броја запослених у непосредном раду са корисницима, и њихову континуирану едукацију.

У појединим установама уочено је и да се непокретним корисницима којима здравствено стање то дозвољава не омогућава да свакодневно излазе на свеж ваздух и у отворен простор, уз пружање потребне помоћи, те је НПМ упућивао препоруке са циљем да се поступање у овом делу унапреди, по којима је у међувремену поступљено.

Такође, у појединим установама уочено је да не постоји заинтересованост старатеља у центрима за социјални рад за активније укључивање у живот корисника и старање о њиховим интересима, поготово у ситуацијама када је пребивалиште корисника удаљено од установе у коју је смештен, те је и надлежни центар за социјални рад далеко од те установе. Наведено захтева јачање капацитета центара за социјални рад, као и предузимање активности у циљу унапређења поступања центара за социјални рад у погледу пружања ефикасне старатељске заштите корисницима у установама.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања преиспитаће кадровско стање у установама социјалне заштите домског типа како би се обезбедио потребан број медицинског, неговатељског и другог особља у складу са проценом потреба за адекватним третманом корисника и функционисањем установа;

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања треба да унапреди поступање центара за социјални рад у погледу пружања ефикасне старатељске заштите корисницима у установама.

4.4. Задржавање особа са менталним сметњама у психијатријским болницама

У извештајном периоду НПМ је обавио четири посете психијатријским установама, односно клиникама при клиничким центрима и службама за психијатрију у саставу општинских болница. Обављене су две контролне посете и то Клиничком центру у Нишу – Клиници за психијатрију и Центру за заштиту менталног здравља, у циљу контроле поступања по раније упућеним препорукама, као и две системске посете и то Служби за психијатрију Опште болнице у Лесковцу и Специјалној болници за психијатријске болести у Ковину. Сачињена су четири извештаја о обављеним посетама и упућено укупно 25 препорука које се односе на поступање према лицима која се налазе на смештају и лечењу у посећеним установама. Од укупног броја упућених препорука, поступљено је по 22, а за три је потребно даље праћење.

Клиника за психијатрију КЦ Ниш и СБПБ Ковин

НПМ је уочио напоре и активности које су руководства СБПБ у Ковину и Клиничког центра у Нишу – Клинике за психијатрију предузели у циљу унапређења материјалних услова у постојећим објектима и остваривања права пацијената.

У одговору о поступању по упућеним препорукама, УКЦ Ниш обавестио је НПМ да је, између осталог, спроведена обука запослених на Одељењу за дечју и адолесцентну психијатрију за ненасилно физичко спутавање, као и да је континуирана едукација средњег медицинског кадра планирана чим епидемиолошки услови то буду дозвољавали. У вези са препорукама које се односе на Клинику за психијатрију, НПМ је обавештен да се у књигу евиденције фиксације одлажу копије индивидуалних листа за све пацијенте над којима је ова мера примењена, без обзира да ли су отпуштени са болничког лечења или не, као и да су предузете мере обуке здравствених радника за примену физичког спутавања и да у процесу физичког спутавања не учествују немедицинска лица.

У извештајима НПМ из обављених посета подржане су активности усмерене на обезбеђивање одговарајућег већег простора за стационарно психијатријско лечење деце и адолесцената у Центру за заштиту менталног здравља, као и активности

усмерене на обезбеђивање адекватне зграде за потребе Клинике за психијатрију у оквиру УКЦ Ниш.

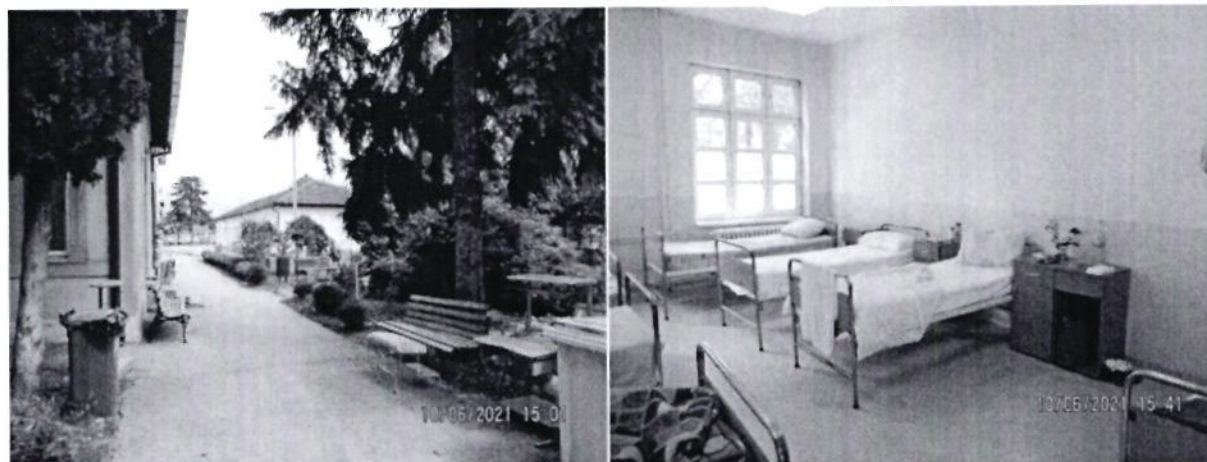
У Извештају о посети СБПБ „Ковин“, НПМ је похвалио све активности које је руководство СБПБ „Ковин“ предузело у циљу унапређења материјалних услова у постојећим објектима и стварања позитивног терапијског окружења, напоре СБПБ „Ковин“ да преко мобилних тимова прати стање отпуштених пацијената, успостави телефонске линије подршке током криза у породичном окружењу, и спроводи едукацију породице о природи болести њиховог члана и потреби сарадње са болницом у даљем току лечења.

У циљу поступања упућеним препорукама, НПМ је обавештен о томе да се додатном едукацијом запослених, чији делокруг послова обухвата и примену мере физичког спутавања, унапређује начина вођења јединствене евиденције података о примени мере физичког спутавања механичким ограничењем, односно да се уносе подаци о прецизном времену почетка и окончања те мере. Такође, СБПБ „Ковин“ прихватила је препоруку НПМ да у случајевима када друга здравствена установа одбија пријем, односно пружања адекватне здравствене заштите пацијенту болнице, о томе обавести руководиоца те здравствене установе, као и Министарство здравља.

Министарству здравља упућена је препорука да предузме активности ради формирања одговарајуће службе – центра за заштиту менталног здравља у заједници, уз обезбеђивање потребних ресурса, а ради превенције, унапређења и постхоспиталног лечења пацијената у заједници. У вези са том препоруком, СБПБ „Ковин“ обавестила је НПМ да се интензивно ради на отварању Центра за заштиту менталног здравља у Панчеву.

НПМ је Извештај о посети доставио Основном суду у Смедереву, будући да је уочено да Судска јединица у Ковину у поступцима за задржавање без пристанка лица са менталним сметњама у психијатријској установи и даље, супротно важећим стандардима, за вештака ангажује лекаре који су запослени у СБПБ „Ковин“. Извештај о посети достављен је и Министарству за рад, запошљавања, борачка и социјална питања и Министарству за бригу о породици и демографију, ради интензивирања активности на деинституционализацији и успостављања ванинституционалног збрињавања и подршке у заједници особама са менталним сметњама и њиховим породицама.

У извештају о посети Служби за психијатрију Опште болнице у Лесковцу упућено је 16 препорука за отклањање уочених недостатака у раду установе и унапређење рада. Из достављеног одговора о поступању по препорукама НПМ-а произилази да су све препоруке прихваћене и да ће бити спроведене у Служби за психијатрију, ради добробити пацијената и хуманизације њиховог боравка, као и да ће се сачињавати индивидуални планови лечења за сваког пацијента. Такође, уредно ће се водити евиденције, предузеће се активности ради унапређења постојеће окупационе и радне терапије за све пацијенте, поново ће организовати групну психотерапију, израдити програм континуиране специјалистичке едукације средњег медицинског кадра и спровести обуке здравствених радника о примени мере физичког спутавања узнемирених пацијената, што је у актуелним епидемиолошким условима било отежано.

ОБ Лесковац

И у овом извештајном периоду, НПМ је уочио да су одлуке суда о присилним хоспитализацијама особа са менталним сметњама и даље углавном засноване на налазима и мишљењима вештака – лекара запослених у болници која је предлагач те мере. Осим тога, уочени су случајеви да пристанак на болничко лечење дају лица која су од стране полиције доведена у агитираном стању, иако изјаве дате под таквим околностима не могу бити узете као правно релевантне. Такође, и даље је присутан недовољан број запослених, посебно медицинских техничара/сестара, и изостанак њихове континуиране специјалистичке едукације, што може погодovati настанку понашања која могу имати карактер злостављања.

Даљи изазови везани су за потребу интензивирања активности на деинституционализацији у смислу напуштања праксе дугорочног држања пацијената у болницама, као и на потребу успостављања ванинституционалног збрињавања и подршке у заједници особама са менталним сметњама (и њиховим породицама), а у циљу њиховог збрињавања и омогућавања живота и лечења у заједници те на потребу формирања више центара за заштиту менталног здравља у заједници.

У извештајном периоду израђена је радна верзија Нацрта закона о изменама и допунама Закона о заштити лица са менталним сметњама, а на јавној расправи поводом наведеног, која је организована онлајн 10. децембра 2021. године, учествовала је заменица заштитника грађана др Наташа Тањевић.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

Министарство здравља треба да настави са активностима на унапређењу материјалних услова смештаја у психијатријским установама, ради њиховог потпуног усклађивања са важећим стандардима;

Министарство здравља треба да повећа број запослених у психијатријским установама, како би било омогућено поступање према пацијентима у потпуности у складу са прописима и стандардима;

Министарство здравља треба да предузме мере из своје надлежности у циљу унапређења примене мере физичког спутавања везивањем пацијената у психијатријским болницама;

Министарство здравља ће интензивирати активности у циљу формирања центара за заштиту менталног здравља у заједници, уз обезбеђивање потребних ресурса, а ради превенције, лечења и рехабилитације пацијената у заједници и унапређења менталног здравља.

4.5. Поступање према избеглицама / мигрантима

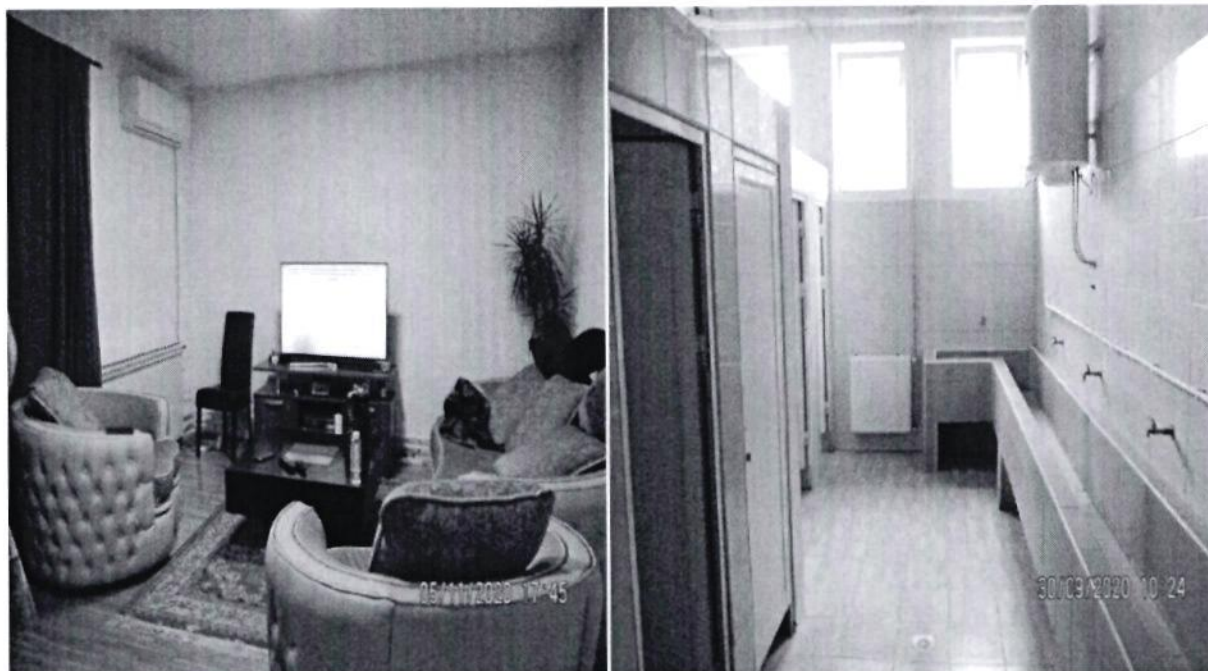
НПМ је од почетка повећаног прилива миграната и тражилаца азила редовно пратио опште стање и поступање према мигрантима и тражиоцима азила, а нарочито положај осетљивих и рањивих група. Иако већи број миграната незаконито борави у земљи, механизам принудног удаљења се примењује само према мањем броју њих, углавном према онима које је могуће вратити у земље транзита у складу са споразумима о реадмисији. Такође, мали број миграната који се налази у прихватним центрима жели да уђе у поступак азила. Прихватни центри су отвореног типа, дужина боравка миграната у центрима варира, а животни услови су углавном задовољавајући. Малолетницима без пратње се поставља привремени старатељ, они неко време проводе у прихватном центру у који су се јавили, да би првом приликом били премештени у установу која је намењена за њих, где добијају и другог старатеља.

НПМ је у Тематском извештају који је посвећен положају малолетних миграната без пратње, између осталог, констатовао да су услови у којима бораве задовољавајући и у складу са стандардима, посебно када је реч о установама социјалне заштите у којима се налазе или у кућама којима управљају невладине организације, да корисницима на располагању стоји велики број активности, у чијој реализацији учествују поједине невладине организације, да се корисници информишу о разлозима смештања као и правима и обавезама које имају, да им се обезбеђује адекватна здравствена заштита, као и да су уложени додатни напори у обезбеђивању довољног броја доступних теренских социјалних радника као и социјалних радника у оквиру надлежних центара за социјални рад како би се ојачао систем заштите у њиховом одговору и заштити најбољег интереса детета.

НПМ је, између осталог, указао да је потребно да надлежни органи наставе да улажу и у највећој могућој мери подрже функционисање смештаја малолетних миграната без пратње у социјалним установама домског типа и кућама којима управљају хуманитарне организације, имајући у виду да је овакав тим смештаја примеренији њиховим потребама.

У одговору на упућене препоруке, Комесаријат за избеглице и миграције је навео мере које предузима ради унапређења услова смештаја у центрима за азил у Боговаћи и Сјеници, што укључује смештај, исхрану, одећу, обућу и друго, као и мотивисање малолетника корисника центара да одржавају хигијену. Такође, Комесаријат је детаљно известио о едукативним, информативним, креативним, окупационим и психосоцијалним активностима које су прилагођене малолетницима и које спроводе хуманитарне и међународне организације.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је обавестило НПМ о ангажовању теренских радника за подршку у раду локалним центрима за социјални рад, ангажовању професионалних старатеља ради јачања старатељске заштите, потом васпитача, преводилаца и других радника. Такође, Министарство ће кроз пројекте из буџетских средстава наставити да подржава рад установа домског типа за смештај малолетних миграната без пратње и унапређује смештајне капацитете и људске и материјалне ресурсе ових установа.

Кућа Спаса Педро Аруне и ЦА у Сјеници

НПМ је у овом извештајном периоду посебну пажњу посветио и праћењу поступања према мигрантима на границама са Северном Македонијом,²² Бугарском²³ и Хрватском²⁴. У циљу сагледавања поступања према мигрантима на границама посећено је шест прихватних центара за мигранте, четири полицијске станице, четири регионална центра граничне полиције, два завода за извршење кривичних санкција и Аеродром „Константин Велики“ у Нишу. Као што је наведено, Регионални извештај на ову тему, чији је део и национални извештај НПМ-а Србије, објавио је ЕННХРИ.²⁵

У извештају је упућено седам препорука, при чему је по шест препорука поступиљено а поступање по једној ће бити даље праћено, у циљу њеног спровођења.

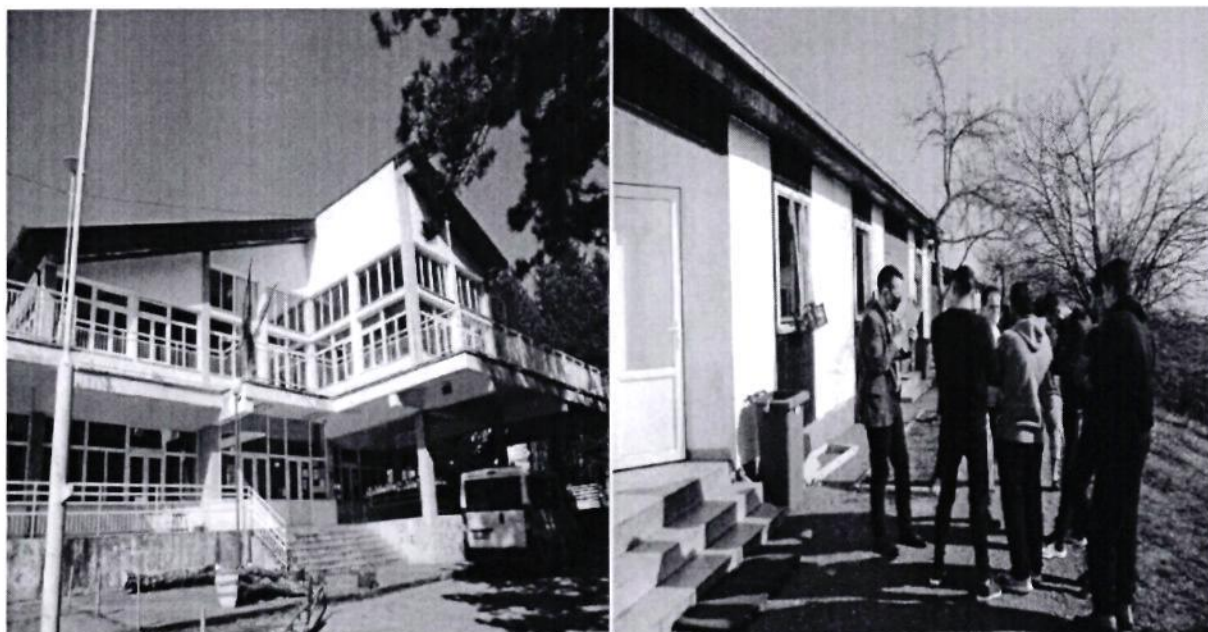
НПМ је указао на непотврђене, али бројне наводе о противправном протеривању миграната, како из Србије тако и из осталих земаља. Када је у питању поступање службеника Републике Србије, ове наводе није било могуће даље проверити, а нико од миграната са којима је НПМ обавио разговоре није подносио притужбе, како би законитост поступања према њима од стране полицијских службеника након уласка у земљу била испитана. Без обзира на то, НПМ је указао на ове наводе са циљем да до таквог поступања не долази, а уколико се приме наводи о противправном протеривању миграната, да се обезбеди спровођење делотворне истраге, утврђивање индивидуалне одговорности и санкционисање одговорних.

²² Доступно на: <https://npm.rs/attachments/article/1062/Izvestaj.pdf>.

²³ Доступно на: <https://npm.rs/attachments/article/1056/Izvestaj.pdf>.

²⁴ <https://npm.rs/attachments/article/1109/Izvestaj.pdf>

²⁵ Доступно на: <https://ennhri.org/wp-content/uploads/2021/08/Serbian-National-Report.pdf>. и <https://www.ombudsman.rs/index.php/2011-12-25-10-17-15/2011-12-26-10-05-05/7285-b-vlj-n-r-gi-n-lni-izv-sh-p-s-up-nju-pr-igr-n-i-n-drz-vni-gr-nic>.

ПЦ Дивљана и ПЦ Пирот

Током извештајног периода, надлежни органи су предузели активности ради обезбеђења одговарајућих капацитета за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу. На Аеродрому „Никола Тесла“ Београд су завршени радови на потпуно новом објекту, који испуњава важеће стандарде

Након контролне посете Аеродрому „Константин Велики“ у Нишу која је обављена ради праћења поступања по препорукама које су упућене у претходном Извештају о посети 2019. године, НПМ је констатовао да је по упућеним препорукама поступљено и похвалио мере и активности које су предузете ради унапређења услова у просторији за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу. Просторија за смештај станаца је опремљена додатним лежајевима, уређајем за климатизацију, инсталиран је тастер за позивање службеника, странцима који бораве у овој просторији је омогућен боравак на свежем ваздуху и уведен дневник, у који се уписују подаци релевантни за боравак странаца у просторији.

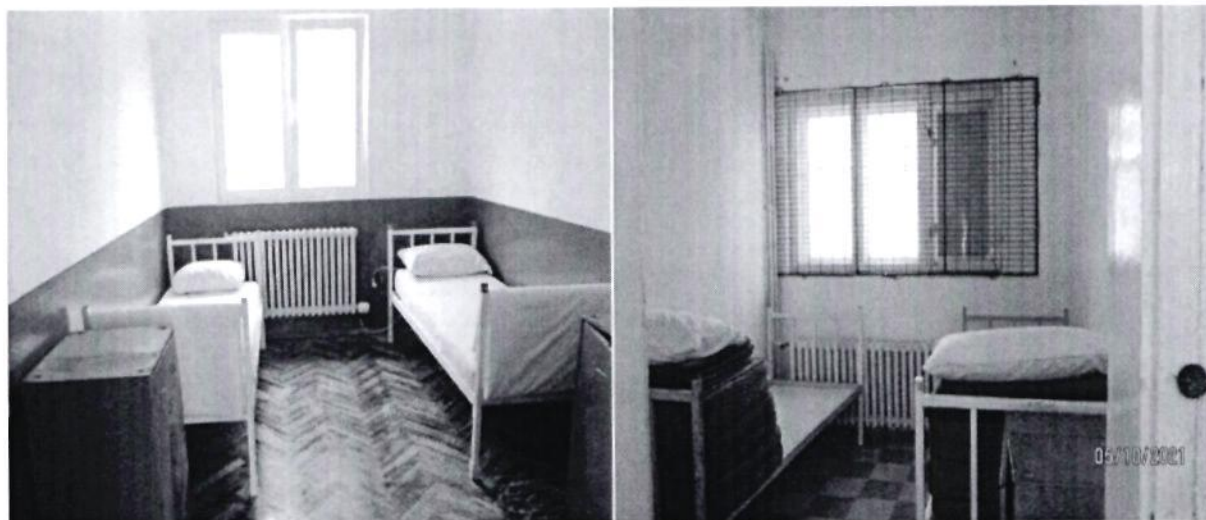
4.6. Извршење дисциплинских санкција - забране удаљења из посебних просторија у војном објекту

У извештајном периоду НПМ је обавио контролне посете у три касарне, како би се уверио на који начин је поступљено по препорукама упућеним у тематском извештају из 2020. године. НПМ је похвалио све мере и активности које су касарне, Војска Србије и Министарство одбране предузели у циљу поступања по упућеним препорукама.

У Извештају о контролним посетама НПМ је поновио четири препоруке, по којима је, након упућивања извештаја поступљено.

Поступајући по упућеним препорукама, у касарни „Александар Берић“ у Новом Саду су предузете мере на побољшању дотока свежег ваздуха и природне светлости у дисциплинској просторији и на видном месту унутар просторије је истакнут распоред дневних активности, а ажурирањем интерног упутства је обезбеђено да искључиво медицинско особље санкционисаном војнику даје терапију, као и да војници пре почетка извршења санкције на одговарајући начин буду упознати о могућности подношења притужбе Заштитнику грађана.

Касарне у Пожаревцу и Новом Саду

4.7. Надзор над поступцима принудних удаљења странаца

НПМ је током 2021. године обавио 12 надзора над поступцима принудних удаљења 23 странаца. Сачињена су два групна извештаја и упућене три препоруке за отклањање уочених недостатака, од којих је поступљено по две а по једној није.²⁶

НПМ је у оквиру вршења надзора над принудним удаљењем странаца, и у овом извештајном периоду наставио успешну сарадњу са Министарством унутрашњих послова – Управом граничне полиције и посебно Прихватилиштем за странце у Падинској Скели. Подршку овој сарадњи дао је и Високи комесаријат Уједињених нација за избеглице (УНХЦР), који је НПМ обезбедио преводиоце. Током обављених надзора је уочено да полицијски службеници који спроводе удаљења поштују интегритет и достојанство странаца и показују висок ниво професионалности у обављању овог посла. Уочена су унапређења у припреми странаца за удаљење, који се огледају у благовременом обавештавању странаца о предстојећем удаљењу и могућности да странци обавесте треће особе о предстојећем удаљењу.

НПМ је похвалио обезбеђивање финансијских средстава за путне листове за странце, с обзиром да је било потребно успоставити механизме који ће спречити беспотребна одлагања принудних удаљења и тиме максимално скратити боравак странаца у Прихватилишту за странце и олакшати рад полицијских службеника.

НПМ је уочио да је потребно унапредити могућност приступа правној помоћи странцима који се налазе у Прихватилишту и упутио препоруку Адвокатској комори Србије да формира листу адвоката који имају довољно знања и искуства да заступају странце у поступку враћања и достави је Прихватилишту, како би била доступна странцима који се овде налазе. Комора је обавестила да је сагласна са овим предлогом, али је истовремено указано на то да према постојећој регулативи адвокати који би пружали правну помоћ странцима којима је одређен боравак у Прихватилишту немају могућност да наплате награду и накнаду трошкова за свој рад. У одговору се даље наводи да је имајући у виду животну ситуацију и правни положај ових странаца евидентно да они у највећем броју случајева нису у могућности да плате правну помоћ, те да АКС предлаже да се измени Закон о бесплатној правној помоћи у делу који уређује

²⁶ Један извештај односи се на претходни извештајни период, један се односи на период јануар-јуни, док је извештај а за период јул - децембар упућен током 2022. године, па ће бити предмет наредног ГИ.

круг лица који имају право на бесплатну правну помоћ, па ће Комора формирати листу адвоката који су заинтересовани да пружају праву помоћ странцима у Прихватилишту по усвајању измена и допуна овог Закона. Комора је упутила иницијативу Министарству правде за измену и допуну Закона о бесплатној правној помоћи у складу са наведеним.

Истовремено, МУП је обавестио да ће, у циљу олакшаног приступа правној помоћи лицима која су смештена у Прихватилиште, одштампати адвокатски именик са списком адвоката, који се налази и јавно је доступан на интернет страницама АК Београда и АК Србије.

У извештајима је поновљено да НПМ већ неколико година указује на недостатке у пружању здравствене заштите у Прихватилишту као најважнијим проблемом у вези услова за боравак странаца у прихватилишту, те очекује да ће се изградњом новог дела објекта и реализацијом сарадње са Министарством здравља, односно Домом здравља Палилула, отклонити уочени недостаци.

Изграђена су и два нова прихватилишта у Димитровграду и Пландишту од којих је у извештајном периоду стављено у функцију Прихватилиште за странце у Димитровграду.

Као највећи проблем у поступку принудног удаљења НПМ је утврдио да странци у поступку враћања немају увек могућност да укажу на постојање чињеница које би указивале на сметње да се принудно удаље у одређену земљу што може довести до повреде члана 3. Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

НПМ је Министарству унутрашњих послова упутио препоруку ради пуног поштовања начела забране враћања (*non-refoulement*). У одговору Министарства је наведено да је у плану да се у сарадњи са УНХЦР организују и одрже семинари и обуке за службенике који поступају према странцима на целој територији земље, а везано за сагледавање испуњености услова за доношење решења о враћању у сваком конкретном случају, али да због епидемијских мера и ситуације у вези са епидемијом заразне болести у протеклом периоду није било могуће реализовати ове активности.

Поводом наведеног, НПМ је упутио одговарајуће препоруке и успоставио дијалог са Министарством.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити да у поступку доношења решења о враћању:

- странац има могућност да укаже да му у одређеној земљи прети прогон због његове расе, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета, вере, националне припадности, држављанства, припадности одређеној друштвеној групи или политичког мишљења, односно у којој постоји ризик да ће бити подвргнут извршењу смртне казне, мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, односно озбиљном кршењу права зајамчених Уставом;
- надлежни орган оцени ове наводе странца и утврди да ли постоје разлози за забрану принудног удаљења у конкретном случају;
- наводи странца и утврђење надлежног органа о забрани принудног удаљења буду наведени у образложењу решења о враћању.

ДОДАТАК I Препоруке упућене органима власти

I-1 – Препоруке упућене министарству унутрашњих послова, полицијским управама и полицијским станицама

Министарство унутрашњих послова

Министарство унутрашњих послова ће унапредити евидентирање остваривања права доведених и задржаних лица на приступ браниоцу, тако што ће предузети потребне активности да се у записник о задржавању лица, односно преглед података о доведеном лицу, уносе следећи подаци:

- да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору,
  - да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно,
  - да ли је обавио неометан разговор са браниоцем,
- уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.

Полицијске станице Бачки Петровац и Сремски Карловци

ПС Бачки Петровац и ПС Сремски Карловци ће, уколико доведена и/или задржана лица одбију да приме/потпишу образац обавештења о правима, на обрасцу навести разлог које је лице за то дало.

ПС Бачки Петровац ће у записнике о задржавању уносити податке о обиласцима задржаних лица од стране полицијских службеника.

ПС Бачки Петровац и ПС Сремски Карловци ће свим задржаним лицима уручивати примерак записника о задржавању.

У ПС Бачки Петровац и ПС Сремски Карловци полицијски службеници ће у записнике о задржавању уписивати податак о времену када је блиска особа задржаног лица обавештена о његовом лишењу слободе.

У ПС Бачки Петровац и ПС Сремски Карловци, приликом лекарских прегледа доведених и задржаних лица, полицијски службеници треба да поступају на следећи начин:

- полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима лица, осим ако то затражи лекар;
- полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте од значаја за доношење одлуке о присуству немедицинског особља лекарском прегледу;
- у случајевима када лекар затражи да полицијски службеници присуствују лекарском прегледу лица, прегледу ће присуствовати полицијски службеници истог пола ког је и лице које се прегледа и биће присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и лица;
- полицијски службеници ће писмено констатовати присуство лекарским прегледима и разлоге за то;
- полицијски службеник ће од лекара који је извршио здравствени преглед или предузео другу медицинску меру затражити податке о евентуалној потреби специфичног поступања према задржаном лицу имајући у виду његово здравствено стање, односно ради омогућења остваривања његовог права на здравствену заштиту (нпр. посебна исхрана, лекови, терапија, одвођење на специјалистички преглед и сл.).

У ПС Сремски Карловци неће се, у предмете о задржавању, улагати медицинска документација задржаног лица, а информације о здравственом стању лица ће бити доступне искључиво здравственим радницима ради остваривања законом утврђених надлежности и задржаном лицу.

ПС Бачки Петровац ће предузети потребне активности како би се обезбедила приватност задржаног лица током обављања физиолошких потреба тако што ће на контролном монитору део око чувачца затамнети/замутити.

У ПС Сремски Карловци неће се спроводити полицијско задржавање лица до 24, односно 48 сати док се не изврши адаптација постојећих просторија за задржавање и/или израде нове, у складу са условима прописаним Правилником о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица

У ПС Сремски Карловци предузеће се активности у циљу континуираног одржавања хигијене просторија за задржавање и тоалета.

Полицијска станица Ћуприја

ПС Ћуприја ће у будућем раду свим лицима која су лишена слободе по основу Законика о кривичном поступку уручивати писана обавештења о правима која припадају доведеним и задржаним, односно ухапшеним лицима.

ПС Ћуприја ће у записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

ПС Ћуприја ће обезбедити да приликом лекарских прегледа доведених и задржаних лица полицијски службеници поступају на следећи начин:

- полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима лица, осим ако то затражи лекар;
- полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте од значаја за доношење одлуке о присуству немедицинског особља лекарском прегледу;
- у случајевима када лекар затражи да полицијски службеници присуствују лекарском прегледу лица, прегледу ће присуствовати полицијски службеници истог пола ког је и лице које се прегледа и биће присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и лица;
- полицијски службеници ће писмено констатовати присуство лекарским прегледима и разлоге за то.

Полицијска управа Бор

У ПС Неготин, по завршетку задржавања лица по ЗКП, штампани примерак записника о задржавању даваће се на увид задржаном лицу. Записник ће потписати полицијски службеник и задржано лице, а један примерак записника уручиваће се задржаном лицу по престанку задржавања.

У случају да задржано лице одбије да прими примерак записника или одбије да га потпише, полицијски службеник ће то констатовати на записнику уз навођење разлога одбијања који је лице за то дало.

Потписани примерак записника о задржавању улагаће се у предмет о задржавању

У ПУ Бор-седиште, по завршетку задржавања лица по ЗКП, штампани примерак записника о задржавању даваће се на увид задржаном лицу. Записник ће потписати полицијски службеник и задржано лице, а један примерак записника уручиваће се задржаном лицу по престанку задржавања.

У случају да задржано лице одбије да прими примерак записника или одбије да га потпише, полицијски службеник ће то констатовати на записнику уз навођење разлога одбијања који је лице за то дало.

ПС Неготин и СПИ ће предузети активности да се у записнике о задржавању уносе подаци о обиласцима задржаних лица.

ПС Неготин ће у све записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

ПС Неготин ће предузети потребне мере како би се обезбедила приватност задржаног лица током коришћења мокрог чвора, односно обављања физиолошких потреба.

ПС Неготин ће обавештење о видео надзору над просторијом за задржавање истаћи на видном месту унутар просторије, као и на улазним вратима просторије.

Полицијска управа Крушевац

ПУ Крушевац-седиште и ПС Ћићевац ће, у ситуацијама када задржано лице одбије да прими или потпише примерак записника о задржавању, на записнику констатовати разлог одбијања које је лице за то дало.

ПУ Крушевац-седиште ће у свим записницима о задржавању лица по ЗКП уносити податке о обиласцима задржаних лица од стране полицијских службеника.

ПУ Крушевац-седиште и ПС Ћићевац ће у записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

У ПУ Крушевац-седиште, полицијски службеници ће у случајевима када лекар затражи да присуствују лекарском прегледу лица лишеног слободе, у записнику о задржавању или службеној белешци, констатовати присуство лекарским прегледима и разлоге за то.

Просторије за задржавање у ПУ Крушевац-седиште користиће се за задржавање лица до 48 сати по ЗКП, и по другим законским основима. ПУ Крушевац у будућем раду неће задржавати лица до 48 сати по ЗКП у просторији у ОЗ Крушевац.

Министарство унутрашњих послова ће предузети потребне мере како би се видео записи са видео надзора у ПС Ћићевац чували у трајању не краћем од 30 дана

ПС Ћићевац ће, на видном месту унутар просторије, истаћи обавештење о аудио и видео надзору над просторијом за задржавање.

Полицијска управа Лесковац

ПС Лебане ће у ситуацијама када задржано лице одбије да потпише примерак записника о задржавању, на записнику констатовати разлог одбијања, који је лице за то дало.

ПУ Лесковац-седиште и ПС Лебане ће у будућем раду у записнике о задржавању по ЗКП уносити податке о томе када су полицијски службеници обишли задржано лице, као и напомене у вези са тим, уколико постоје.

ПС Лебане ће почетак задржавања возача који су искључени из саобраћаја због психофизичког стања рачунати од времена започињања примене полицијског овлашћења довођење.

ПУ Лесковац-седиште и ПС Лебане ће у записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

Полицијска управа Ниш

ПС Мерошина ће лицима која су била на задржавању уручивати примерак записника о задржавању.

ПИ Медијана и ПС Ражањ ће у све записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

У СПИ Ниш и ПС Ражањ, полицијски службеници ће приликом лекарских прегледа лица лишених слободе, поступати на следећи начин:

- полицијски службеници ће присуствовати лекарским прегледима лица само када то затражи лекар из разлога безбедности;
- у случајевима када лекар затражи да полицијски службеници присуствују лекарском прегледу лица, прегледу ће присуствовати полицијски службеници истог пола ког је и лице које се прегледа и биће присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и лица;
- полицијски службеници ће писмено констатовати присуство лекарским прегледима и разлоге за то;

ПС Мерошина ће, на видном месту унутар просторије, истаћи обавештење о видео надзору над просторијом за задржавање.

Полицијска управа Нови Пазар

ПУ Нови Пазар ће у записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

Полицијска управа Прокупље

У ПУ Прокупље возачи код којих је утврђена тешка, веома тешка или потпуна алкохолисаност и/или су под дејством психоактивних супстанци ће се задржавати до 24 сата, применом одредби о задржавању у случају немогућности привођења суду, само уколико се утврди да изражавају намеру за даље чињење прекршаја, односно настављају са чињењем прекршаја, што ће се наводити и образлагати у решењу о задржавању.

У седишту ПУ Прокупље полицијски службеници ће надзор над задржаним лицима вршити и повременим обиласцима и разговорима са лицима и у записнике о задржавању ће уносити податке о томе када су обишли задржано лице, као и напомене у вези са тим, уколико постоје.

У седишту ПУ Прокупље у записнике о задржавању лица ће се уносити подаци о томе да ли је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе и када.

ПУ Прокупље ће предузети активности да се постељина у просторијама за задржавање редовно одржава чистом.

ПУ Прокупље ће задржаним лицима обезбедити један оброк у року од шест сати од момента задржавања, односно три obroка у случају да задржавање траје дуже од 12 сати, укључујући бар један комплетан оброк.

Полицијска управа Смедерево

ПС Велика Плана ће у будућем раду у записнике о задржавању уносити податке о томе када су полицијски службеници обишли задржано лице, као и напомене у вези са тим, уколико постоје.

ПС Велика Плана предузеће потребне активности у циљу обезбеђења одговарајућег вештачког осветљења у просторији за задржавање.

ПС Велика Плана предузеће активности да се постељина у просторијама за задржавање редовно одржава чистом.

ПС Велика Плана ће обавештење о видео и аудио надзору над просторијама за задржавање истаћи на видном месту унутар просторија.

Полицијска управа Сомбор

ПУ Сомбор-седиште ће лицима која су била на задржавању уручивати примерак записника о задржавању, а у ситуацијама када лица која су била на задржавању одбију да приме/потпишу примерак записника о задржавању, на записнику ће то бити констатовано уз бележење разлога које је лице за то дало.

ПУ Сомбор-седиште ће у записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

У ПУ Сомбор-седиште, полицијски службеници ће у случајевима када лекар затражи да присуствују лекарском прегледу лица лишеног слободе, у записнику о задржавању или службеној белешци, констатовати присуство лекарским прегледима и разлоге за то.

Полицијска управа Шабац

ПУ Шабац-седиште ће у ситуацијама када задржано лице одбије да прими или потпише примерак записника о задржавању, на записнику констатовати разлог одбијања, који је лице за то дало.

ПУ Шабац-седиште и ПС Владимирци ће у свим записницима о задржавању уносити податке о обиласцима задржаних лица од стране полицијских службеника.

ПС Богатић и ПС Владимирци ће лицима која су била на задржавању уручивати примерак записника о задржавању.

У ПУ Шабац-седиште, ПС Богатић и ПС Владимирци, полицијски службеници ће у записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

У ПУ Шабац-седиште полицијски службеници ће у случајевима када присуствују здравственом прегледу лица лишеног слободе на захтев лекара, у записнику о задржавању или службеној белешци, констатовати присуство и разлоге за то.

У ПС Богатић, полицијски службеници ће здравственим прегледима лица лишених слободе присуствовати само на захтев лекара, а ту чињеницу и разлоге за наведено ће констатовати у записнику о задржавању или службеној белешци.

У ПУ Шабац-седиште, ПС Богатић и ПС Владимирци неће се, у предмете о задржавању, улагати медицинска документација задржаног лица већ ће се она давати том лицу.

Полицијски службеник ће од лекара који је извршио здравствени преглед или предузео другу медицинску меру затражити податке о евентуалној потреби специфичног поступања према задржаном лицу имајући у виду његово здравствено стање, односно

ради омогућења остваривања његовог права на здравствену заштиту (нпр. посебна исхрана, лекови, терапија, одвођење на специјалистички преглед и сл.).

У вези са добијеним информацијама полицијски службеник ће сачинити службену белешку која ће чинити саставни део предмета о задржавању лица.

ПС Богатић предузеће активности како би просторија за задржавање била опремљена свим деловима постељине и одржаваће је чистом.

ПС Богатић ће предузети потребне активности како би се обезбедила приватност задржаног лица током обављања физиолошких потреба тако што ће на контролном монитору део око чувавца затамнети/замутити.

ПУ Шабац ће у будућем раду, просторије за задржавање у КПЗ Шабац, користити за задржавање лица до 48 сати по ЗКП.

Полицијска управа Зајечар

У ПУ Зајечар-седиште, по завршетку задржавања лица, записник ће потписати полицијски службеник и задржано лице.

У случају да задржано лице одбије да потпише примерак записника о задржавању, полицијски службеник ће то констатовати на записнику уз навођење разлога одбијања који је лице за то дало.

ПУ Зајечар - седиште ће у записнике о задржавању лица по основу ЗКП уносити податке о правима које је задржано лице остварило док се налазило на задржавању у просторији за задржавање у ОЗ Зајечар, као и податке о обиласцима задржаног лица од стране полицијског службеника и напомене у вези са тим уколико постоје.

ПУ Зајечар-седиште ће у све записнике о задржавању лица по основу ЗОБС и ЗЈРМ уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

ПУ Зајечар-седиште ће у записнике о задржавању лица по ЗКП уносити податке о лицу које је обавештено о његовом лишењу слободе и времену када је то учињено.

Полицијска управа Зрењанин

ПС Нова Црња ће у свим записницима о задржавању уносити податке о обиласцима задржаних лица од стране полицијских службеника.

ПУ Зрењанин-седиште, ПС Житиште и ПС Нова Црња ће лицима која су била на задржавању уручивати примерак записника о задржавању, а у ситуацијама када лица која су била на задржавању одбију да приме/потпишу примерак записника о задржавању, на записнику ће наводити разлог које је лице за то дало.

ПУ Зрењанин-седиште, ПС Житиште и ПС Нова Црња ће у записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

Полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима лица, осим ако то затражи лекар.

Полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте од значаја за доношење одлуке о присуству немедицинског особља лекарском прегледу.

У случајевима када лекар затражи да полицијски службеници присуствују лекарском прегледу лица, прегледу ће присуствовати полицијски службеници истог пола ког је и

лице које се прегледа и биће присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и лица.

Полицијски службеници ће, у записнику о задржавању или службеној белешци, констатовати присуство лекарским прегледима и разлоге за то.

У ПУ Зрењанин-седиште и ПС Житиште неће се, у предмете о задржавању, улагати медицинска документација задржаног лица већ ће се она давати том лицу.

Полицијски службеник ће од лекара који је извршио здравствени преглед или предузео другу медицинску меру затражити податке о евентуалној потреби специфичног поступања према задржаном лицу имајући у виду његово здравствено стање, односно ради омогућења остваривања његовог права на здравствену заштиту (нпр. посебна исхрана, лекови, терапија, одвођење на специјалистички преглед и сл.).

У вези са добијеним информацијама полицијски службеник ће сачинити службену белешку која ће чинити саставни део предмета о задржавању лица.

Полицијска управа Ваљево

ПУ Ваљево ће предузети потребне мере како би се у простору који је намењен за чување одузетих предмета створили услови за адекватно складиштење свих предмета.

Из службених просторија – канцеларија полицијских службеника ће се склонити сви нестандартни предмети, а одузети предмети ће се чувати у за то намењеној просторији и сваки такав предмет ће се на одговарајући начин обележавати и уносити у евиденцију.

ПУ Ваљево ће одредити просторију за саслушање лица и опремити је одговарајућом техничком опремом за аудио и/или видео снимање саслушања.

ПУ Ваљево ће у записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

ПУ Ваљево ће предузети мере да сва задржана лица буду обавештена о својим правима уручивањем писаног обавештења.

ПУ Ваљево ће предузети мере:

- да се о задржавањима у кривичном поступку води записник, кроз јединствени електронски систем;
- да се у све записнике о задржавању евидентирају сви подаци од значаја за поступање према задржаном лицу и остваривању његових права током задржавања;
- да се задржаним лицима омогући да комплетну документацију о задржавању држе код себе током задржавања, као и да им се по истеку задржавања уручује примерак записника о задржавању;
- да уколико задржана лица одбију да приме/потпишу документацију о задржавању, то буде констатовано на акту који су одбили да приме/потпишу, уз образложење које је задржано лице за то дало.

ПУ Ваљево ће свим лицима која се задржавају дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

I-2 – Препоруке упућене Управи за извршење кривичних санкција и заводима за извршење кривичних санкција

Казнено-поправни завод у Ћуприји

КПЗ Ћуприја предузеће мере ради упошљавања и организовања других сврсисходних активности за заинтересоване притворенике, у складу са законом и важећим стандардима.

КПЗ Ћуприја ће заменити дотрајале санитарне инсталације у Одељењу притвора.

КПЗ Ћуприја предузеће мере да припадници Службе за обезбеђење не носе гумене палице на видљив начин у просторијама Одељења притвора.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере ради запошљавања лекара у КПЗ Ћуприја.

У КПЗ Ћуприја, први лекарски преглед лица лишених слободе ће увек обухватати визуелни преглед комплетног тела лица.

У КПЗ Ћуприја, лекари ће у извештајима о обављеним лекарским прегледима лица лишених слободе, када је утврђено да лице има повреде:

- уносити детаљне и конкретне наводе лица о начину настанка повреда;
- повреде детаљно описивати, фотографисати и уцртавати у шему тела;
- дати своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.

У случају да лекари уоче повреде које указују на злостављање или лице лишено слободе наведе да је било злостављано, КПЗ Ћуприја ће о томе обавестити надлежно јавно тужилаштво. Тужилаштву ће се доставити и релевантна документација (писмена изјава, службене белешке, документација о повредама и друга).

У КПЗ Ћуприја, приликом пријема лица лишених слободе од њих се неће тражити да изјаву о томе да ли су до довођења у Завод били изложени тортури дају у присуству полицијских службеника који су их довели у Завод, а информације о евентуално уоченим повредама ће се прослеђивати Служби за здравствену заштиту.

Постојање повреда и њихово порекло утврђиваће лекар приликом првог лекарског прегледа.

Казнено-поправни завод у Сомбору

КПЗ Сомбор ће обезбедити примерене санитарне уређаје у свим просторијама – спаваоницама у којима су уређаји дотрајали, а посебно у заједничком купатилу Завода, као и приватност приликом туширања.

КПЗ Сомбор ће свим лицима лишеним слободе омогућити да лични веш перу и суше у перионици Завода.

У КПЗ Сомбор ће се евидентирати управничкови обиласци лица која се налазе у самици или усамљењу.

КПЗ Сомбор ће успоставити и водити посебну евиденцију о повредама осуђених.

КПЗ Сомбор ће за амбуланту обезбедити инструменте за обраду рана.

Лекар у КПЗ Сомбор ће прегледати увек на голо свако лице лишено слободе по пријему у Завод и документовати повреде које је уочио приликом прегледа (детаљан опис повреда, изјаве лица о начину настанка и мишљење о повезаности повреда и навода о

начину настанка), фотографисати повреде и уцртавати их у шему тела, без обзира да ли су повреде евидентирани у извештајима о прегледима који су евентуално обављени у локалним здравственим установама пре пријема у Завод.

Лекар у КПЗ Сомбор ће у извештај о утврђеним повредама уочене повреде на лицу лишеном слободе детаљно описивати и уносити наводе лица о начину настанка повреде, као и своје мишљење о повезаности навода, фотографисати повреде и уцртавати их у шему тела.

Лекар КПЗ Сомбор ће управнику Завода у писменој форми подносити:

- периодичне извештаје о здравственом стању осуђених;
- извештај увек када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издржавања казне и препоручити мере за поступање са тим лицем, укључујући и могућност прекида извршења казне;
- налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене;
- налазе и препоруке о побољшању хигијене у Заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени;
- налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених.

Казнено-поправни завод у Београду-Падинској скели

КПЗ Београд - Падинска Скела ће у просторијама за извршење дисциплинске мере упућивање у самицу заменити дотрајале санитарне уређаје и инсталирати тастере за позивање службеника обезбеђења.

КПЗ Београд - Падинска Скела ће у свим просторијама које су под видео надзором на видном месту истаћи обавештења о томе.

У КПЗ Београд - Падинска Скела лица из полуотвореног и отвореног одељења се неће увек везивати приликом спровода, већ ће се налог за везивање издавати само на основу индивидуалне процене да је лице потребно везати. Везивање ногу лица из затвореног одељења ће се вршити само изузетно.

У КПЗ Београд - Падинска Скела лекар ће свакодневно обилазити лица према којима се примењују дисциплинска мера упућивања у самицу и посебна мера усамљења.

КПЗ Београд - Падинска Скела ће прекршајно кажњеним лицима обезбедити повољнији и лагоднији режим извршења казне, који одговара њиховом статусу. Режим извршења казне затвора изречене за прекршај би морао да укључује физичку рекреацију на отвореном, приступ просторији за дневни боравак, те радију/телевизији и новинама/часописима, као и другим одговарајућим средствима за рекреацију.

КПЗ Београд - Падинска Скела ће предузети мере како би осуђени из затвореног одељења који су радно ангажовани добијали накнаду за рад.

КПЗ Београд - Падинска Скела ће предузети мере како би се обезбедило стално присуство медицинског особља у Заводу.

КПЗ Београд - Падинска Скела ће у просторијама за смештај лица лишених слободе у затвореном одељењу прозоре учинити транспарентним (уклонити замућено стакло).

КПЗ Београд - Падинска Скела ће обезбедити редовне услуге специјалисте психијатра који ће периодично (најмање једном недељно) долазити у просторије Завода ради вршења специјалистичких прегледа.

КПЗ Београд - Падинска Скела ће од органа поступка (јавног тужиоца или суда који је одредио вештачење) прибављати писани налаз и мишљење вештака који је извршио преглед и обдукцију леша лица које је у тренутку смрти било лишено слободе.

У КПЗ Београд - Падинска Скела искључивање лица лишених слободе из редовног режима издржавања казне ће се обављати на основу одговарајуће одлуке донете у предвиђеној законској процедури.

КПЗ Београд - Падинска Скела ће предузети мере како ниједно лице лишено слободе, запослени или било која друга особа не трпе било какву санкцију због саопштавања информација НПМ. Ово укључује јасну поруку управника заводским службеницима да ниједна особа не сме трпети било какве санкције или друге негативне последице због давања информација тиму НПМ, да овакво поступање неће бити толерисано и да ће бити предмет одговарајућих санкција.

Казнено-поправни завод за жене у Пожаревцу

КПЗ за жене у Пожаревцу ће преузети мере како би се у Заводу обезбедио лекар психијатар који ће бити у сталном радном односу, а у међувремену ће предузети мере ради обезбеђивања чешћег присуства лекара специјалисте психијатрије у Заводу.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере ради упошљавања већег броја извршилаца у Служби за третман КПЗ за жене у Пожаревцу.

КПЗ за жене Пожаревац ће интерним процедурама регулисати претресе деце, како оне деце која су са мајкама у Заводу тако и деце посетилаца, узимајући у обзир међународне стандарде.

КПЗ за жене Пожаревац ће осуђеницама на извршењу дисциплинске мере упућивања у самицу омогућавати остваривање контакта са члановима породице.

КПЗ за жене Пожаревац ће омогућити деци посетиоцима да простор у ком се обавља посета напусте пре осуђенице коју су посетили.

КПЗ за жене Пожаревац ће омогућити трудницама, дојиљама и осуђеницама са децом учешће у радним и другим активностима, које су прилагођене њиховим потребама и могућностима, и обезбедити услове за бригу о деци у одсуству непосредне мајчине бриге.

Окружни затвор у Крушевцу

ОЗ Крушевац предузеће мере ради упошљавања и осуђених из групе В и притвореника, у складу са законом и важећим стандардима.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере како би се у ОЗ Крушевац ангажовао најмање један лекар на неодређено време, као и довољан број медицинских техничара за стално присуство медицинског особља у Заводу.

Први преглед лица лишених слободе у ОЗ Крушевац ће увек укључивати преглед свих телесних предела без одеће, а ради откривања евентуалних телесних повреда које могу бити у вези са насилним поступањем према лицу.

У ОЗ Крушевац повреде лица лишених слободе ће се фотографисати и уцртавати у шему тела, а лекар ће у извештају о утврђеним повредама уносити мишљење о повезаности изјаве лица са насталим повредама.

Окружни затвор у Лесковцу

Управа за извршење кривичних санкција ће у Окружном затвору у Лесковцу обезбедити услове за радно ангажовање осуђених лица разврстаних у затворено одељење.

У ОЗ Лесковац искључивање лица лишених слободе из редовног режима издржавања казне ће се обављати на основу одговарајуће одлуке донете у предвиђеној законској процедури.

ОЗ Лесковац ће примену мера принуде документовати видео снимцима догађаја.

У ОЗ Лесковац повреде лица лишених слободе ће се фотографисати и учртовати у шему тела.

Окружни затвор у Лесковцу успоставиће и водиће евиденцију поднесака, притужби, жалби и захтева за судску заштиту лица лишених слободе и за сваки појединачан поднесак или притужбу формираће посебан предмет, са омотом списка, у који ће се одлагати сви акти тог предмета.

Окружни затвор у Неготину

ОЗ Неготин ће, у просторијама-спаваоницама затвореног одељења и притвора, дотрајале душеке на креветима заменити новим.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети активности из своје надлежности како би се у што краћем року обезбедили одговарајући душеци на креветима.

ОЗ Неготин ће предузети активности у циљу дезинсекције свих просторија-спаваоница које користе лица лишена слободе у којима су присутни инсектни, посебно стенице.

ОЗ Неготин ће извршити кречење зидова просторија-спаваоница у затвореном одељењу и притвору.

Управа за извршење кривичних санкција ће у ОЗ Неготин обезбедити услове за радно ангажовање осуђених лица разврстаних у затворено одељење и притворених лица.

ОЗ Неготин ће притвореним лицима омогућити да изван затворених просторија, на свежем ваздуху проведу најмање два часа дневно.

У ОЗ Неготин први лекарски преглед лица лишених слободе укључиваће преглед свих телесних предела, односно преглед лица без одеће, ради откривања евентуалних телесних повреда које могу бити у вези са насилним поступањем према лицу лишеном слободе, а у медицинску документацију ће се уносити констатација да је извршен целокупни телесни преглед.

У ОЗ Неготин, припадници Службе за обезбеђење ће упозорити лекара на све безбедносне аспекте који су релевантни за доношење одлуке од стране лекара о присуству немедицинског особља лекарском прегледу.

Уколико лекар захтева присуство немедицинског особља прегледу, неопходно је да се то евидентира тако што ће се забележити име и презиме немедицинског особља које је присуствовало прегледу као и разлог присуства.

Када немедицинско особље присуствује лекарском прегледу лица лишеног слободе на захтев лекара из безбедносних разлога, налазиће се на довољној удаљености од лица лишеног слободе тако да може да види али не и да чује садржину поверљивог разговора између лекара и лица лишеног слободе.

У ОЗ Неготин, лекар ће непосредно након примене мера принуде, као и између дванаестог и двадесетчетвртог часа од примене мера принуде, обавити лекарски преглед.

Лекар ће у писани извештај о прегледу обављеном након примене мера принуде, поред описа објективних лекарских налаза, уносити наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и дати мишљење о повезаности примењене мере и насталих повреда.

Лекар ће уочене повреде фотографисати и учртати их у шему тела.

Лекар ће медицинску документацију и извештаје о обављеним лекарским прегледима након примене мера принуде, достављати управнику без одлагања.

ОЗ Неготин ће успоставити и водити посебну евиденцију о повредама лица лишених слободе.

Лекар у ОЗ Неготин ће у извештај о утврђеним повредама детаљно описивати уочене повреде на лицу лишеном слободе (величина, број, прецизнија локализација, изглед, боја и др.), уносити наводе лица о начину настанка повреде, као и своје мишљење о повезаности навода лица о начину настанка повреда и констатованих повреда, фотографисати повреде и учртавати их у шему тела.

Лекар ће сачињене фотографије и шему тела са повредама чувати у здравственом картону лица.

У случају да лекар уочи повреде које указују на злостављање или лице лишено слободе наведе да је било злостављано, лекар ће о томе писаним путем обавестити управника уз достављање целокупне медицинске документације, а управник ће обавестити надлежно јавно тужилаштво.

ОЗ Неготин ће заводити интерне поднеске лица лишених слободе и издавати им потврде о предаји тих поднесака Заводу.

Окружни затвор у Новом Саду

ОЗ Нови Сад предузеће мере да се у Одељењу притвора одржавају адекватни хигијенски услови смештаја. Између осталог, потребно је да се избаце из употребе дотрајали душеци и обезбеде одговарајући, да се изврши замена дотрајалих санитарних уређаја у тоалетима, као и да се спроведе дезинсекција притворске јединице.

ОЗ Нови Сад предузеће мере ради упошљавања и организовања других сврсисходних активности за заинтересоване притворенике, у складу са законом и важећим стандардима.

У ОЗ Нови Сад, први лекарски преглед лица лишених слободе ће се обављати најкасније у року од 24 часа од пријема у Завод и увек ће обухватати визуелни преглед комплетног тела лица.

ОЗ Нови Сад ће предузети мере да припадници Службе за обезбеђење и друго немедицинско особље присуствују лекарским прегледима лица лишених слободе искључиво на захтев лекара, да се њихово присуство и разлози за то евидентирају, а да припадници Службе за обезбеђење имају могућност и обавезу да лекару укажу на евентуалне безбедносне ризике које би требало да има у виду приликом доношења одлуке о њиховом присуству лекарском прегледу.

Окружни затвор у Смедереву

У ОЗ Смедерево искључивање осуђеника из редовног режима издржавања казне ће се обављати на основу одговарајуће одлуке донете у предвиђеној законској процедури.

ОЗ Смедерево ће обезбедити услове за радно ангажовање осуђених лица разврстаних у затворено одељење и притворених лица.

ОЗ Смедерево ће осуђеним лицима разврстаним у затворено одељење и притвореним лицима омогућити да изван затворених просторија, на свежем ваздуху проведу најмање два часа дневно.

ОЗ Смедерево унапредиће индивидуални третмански рад са осуђеним лицима, тако што ће васпитни радници бити чешће непосредно присутни, посебно у затвореном одељењу Завода, како би обављали планске активности и тематске разговоре са осуђенима у вези са постављеним индивидуалним циљевима ради крајње оцене успешности реализације постављеног индивидуалног циља, односно предузимали активности усмерене ка остваривању индивидуалног програма поступања према осуђеном, без обзира да ли је осуђени поднео молбу за разговор или не.

Служба за обезбеђење ОЗ Смедерево ће у извештајима о примени мера принуде детаљније описивати разлоге за примену мера принуде и начин њихове примене.

У ОЗ Смедерево лекар ће у извештајима о повредама уносити детаљне и конкретне наводе лица лишених слободе о начину настанка повреда, детаљније описивати карактеристике уочених повреда и давати мишљење о повезаности навода повређеног и објективно установљеног налаза. У ове извештаје ће се увек уносити тачно време (час и минут) телесног прегледа.

ОЗ Смедерево ће лицима лишеним слободе увек издавати потврде о предаји писмена која се подносе Заводу.

ОЗ Смедерево ће успоставити делотворну процедуру притуживања осуђених лица.

Управник ОЗ Смедерево ће разговоре са лицима лишеним слободе која су захтевала поверљив разговор обављати на начин који ће обезбедити поверљивост разговора.

Управник ОЗ Смедерево ће пренети јасну поруку службеницима Завода да ниједно лице лишено слободе или запослени не смеју трпети било какве санкције или друге негативне последице због давања информација тиму НПМ, да овакво поступање неће бити толерисано и да ће бити предмет одговарајућих санкција.

Окружни затвор у Зајечару

Управа за извршење кривичних санкција ће у ОЗ Зајечар обезбедити услове за радно ангажовање осуђених лица разврстаних у затворено одељење и притвореника.

ОЗ Зајечар ће за осуђена лица разврстана у затворено одељење постављати индивидуалне циљеве за које у том заводу постоји могућност реализације.

ОЗ Зајечар ће притвореним лицима омогућити да изван затворених просторија, на свежем ваздуху проведу најмање два часа дневно.

У ОЗ Зајечар, лекар ће сваког дана обилазити лице које се налази на извршењу дисциплинске мере упућивање у самицу.

У ОЗ Зајечар први лекарски преглед лица лишених слободе укључиваће преглед свих телесних предела, односно преглед лица без одеће, ради откривања евентуалних телесних повреда које могу бити у вези са насилним поступањем према лицу лишеном

слободе, а у медицинску документацију ће се уносити констатација да је извршен целокупни телесни преглед.

Окружни затвор у Зрењанину

ОЗ Зрењанин ће обезбедити лицима лишеним слободe да у исхрани најмање два пута недељно имају и свеже воће, у складу са годишњим добом.

У ОЗ Зрењанин искључивање лица лишених слободe из редовног режима издржавања казне ће се обављати на основу одговарајуће одлуке донете у одговарајућој законској процедури.

У ОЗ Зрењанин лекар ће свакодневно посећивати и контролисати психофизичко стање лица према којима се извршава посебна мера усамљења и дисциплинска мера упућивања у самицу.

ОЗ Зрењанин предузеће мере ради упошљавања и организовања других сврсисходних активности за заинтересоване притворенике, у складу са законом и важећим стандардима.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере како би се у ОЗ Зрењанин ангажовао довољан број медицинских техничара за стално присуство медицинског особља у Заводу.

Окружни затвор у Прокупљу

ОЗ Прокупље ће у просторији која се користи за задржавање лица поставити видео надзор и на видном месту унутар просторије истаћи обавештење о томе.

У ОЗ Прокупље, први лекарски преглед лица лишених слободe по пријему у Завод ће увек обухватати визуелни преглед комплетног тела лица.

Када је утврђено да лице лишено слободe има повреде, лекари ће у извештајима о обављеним прегледима:

- уносити детаљне и конкретне наводе лица о начину настанка повреда;
- повреде детаљно описивати, фотографисати и уцртавати у шему тела;
- дати своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.

У случају да лекари уоче повреде које указују на злостављање или лице лишено слободe наведе да је било злостављано, ОЗ Прокупље ће о томе обавестити надлежно јавно тужилаштво. Тужилаштву ће се доставити и релевантна документација (писмена изјава, службене белешке, документација о повредама и друга).

Васпитно-поправни дом у Крушевцу

ВПД Крушевац ће предузети активности ради унапређења материјалних услова у заједничким тоалетима објекта Одељења за интензивни рад, а штићеницима омогућити да у свако доба могу да их користе.

ВПД Крушевац ће у спаваоницама на првом етажу објекту Одељења за интензивни рад унапредити материјалне услове боравка, у складу са важећим прописима и стандардима.

ВПД Крушевац ће у спаваоницама објекта А-0 обезбедити ормане за одлагање личних ствари.

ВПД Крушевац ће приликом пријема штићеницима уручивати и омогућити да задрже код себе писмени информатор, састављен на језику и на начин који могу да разумеју, у којем ће бити наведене све битне информације о боравку у Дому, рачунајући и њихова права и обавезе и начин на који могу заштити своја права и добити правну помоћ.

ВПД Крушевац ће успоставити делотворну процедуру притуживања штићеника.

ВПД Крушевац ће у будућем раду темељно и ефикасно испитивати притужбе које се односе на угрожавање или повреду тела или здравља штићеника.

ВПД Крушевац ће штићеницима издавати потврде о предаји писмена која се подносе Дому.

ВПД Крушевац ће у извештајима о претресу спаваоница наводити податке о штићеницима који су присуствовали претресу.

ВПД Крушевац ће предузети потребне мере да се сви снимци видео надзора чувају у трајању не краћем од 30 дана.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети потребне мере како би се обезбедила средства за унапређење система видео надзора у ВПД Крушевац.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети све расположиве мере у циљу запошљавања довољног броја извршилаца у Служби за обезбеђење ВПД Крушевац, при чему ће се водити рачуна о потреби родно мешовитог запошљавања.

Управа за извршење кривичних санкција укључиће припаднике Службе за обезбеђење у ВПД Крушевац у специјализоване обуке и стручно усавршавање за рад са малолетницима.

У ВПД Крушевац ће се у случају потребе за применом средстава принуде избегавати примена тежих мера него што је то неопходно, обезбеђивањем довољног броја запослених у Служби за обезбеђење и предузимањем других потребних мера.

Служба за обезбеђење ВПД Крушевац ће у извештајима о примени средстава принуде детаљно описивати начин на који су средства принуде примењена.

ВПД Крушевац ће о примени средстава принуде према штићенику достављати посебну службену белешку судији за малолетнике суда који је судио у првом степену и министру правде.

ВПД Крушевац ће у решењима о примени посебне мере смештај по појачан надзор уносити потпуну поуку о правном леку.

ВПД Крушевац ће штићенике према којима се примењује посебна мера смештај под појачани надзор укључити у активности предвиђене програмом поступања.

У ВПД Крушевац мишљења стручног тима која се прибављају у дисциплинским поступцима неће садржати и предлог дисциплинске мере коју би требало изрећи штићенику.

ВПД Крушевац ће изменити режим боравка штићеника у Одељењу интензивног рада, тако да се акценат стави на третман, односно да се интензивира програм поступања према штићеницима, који би им омогућио премештај у Опште одељење. Ово подразумева интензивнији васпитно-корективни рад, као и радно ангажовање. Режим боравка у овом одељењу неће садржати више ограничења него што је то нужно неопходно да се обезбеди лична сигурност малолетника и безбедност у установи.

ВПД Крушевац ће предузети потребне мере и активности како би дипломе о стручном оспособљавању које је обављено у Дому важиле на тржишту рада.

ВПД Крушевац ће предузети потребне мере и активности у циљу шире употребе уређаја за пренос слике и звука за комуникацију штићеника са блиским особама.

Управа за извршење кривичних санкција ће ВПД Крушевац обезбедити недостајући здравствени кадар: још једног лекара опште праксе и лекара стоматолога, додатни број медицинских техничара и појачано ангажовање лекара психијатра/неуропсихијатра, како би се обезбедили услови за адекватно и континуирано праћење физичког и менталног здравља штићеника и створили услови за адекватну превенцију у специфичној јувенилној популацији.

У ВПД Крушевац лекар ће у извештај о утврђеним повредама уносити мишљење о повезаности уочених повреда и навода лица о начину њиховог настанка.

ВПД Крушевац ће развити и имплементирати програм за превенцију самоповређивања и самоубиства.

ВПД Крушевац ће унапредити материјалне услове у собама у стационару.

У ВПД Крушевац лекар ће у извештаје о прегледима након примене средстава принуде уносити детаљнији навод штићеника о начину повређивања, као и детаљнији закључак/мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.

ВПД Крушевац први лекарски преглед штићеника према коме су примењена средства принуде ће се обављати непосредно након примене принуде, а поновљени преглед ће се обављати између дванаестог и двадесетчетвртог часа од примене принуде.

У ВПД Крушевац лекар ће управника Дома писмено обавештавати о знаку или индицији да је према штићенику примењено насиље.

У ВПД Крушевац лекар ће у правилним временским интервалима, не дужим од три месеца, управнику Дома у писменој форми подносити налазе и препоруке о количини и квалитету хране за штићенике, као и о побољшању хигијене у Дому и код штићеника, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве штићеници.

ВПД Крушевац ће предузети мере како би се спречио било какав облик недозвољеног поступања према штићеницима. Ово укључује надзор над радом, као и јасну поруку и упутства службеницима да је неадекватно поступање према штићеницима у било ком облику, укључујући и вербално злостављање, неприхватљиво и незаконито и да подлеже одговарајућим санкцијама, те да са штићеницима које се понашају супротно правилима треба поступати само у складу са прописаним дисциплинским и другим процедурама.

Казнено-поправни завод у Нишу

КПЗ Ниш ће предузети активности како би се у просторијама за задржавање постојећи видео надзор ставио у функцију.

Казнено-поправни завод за малолетнике Ваљево

У КПЗ за малолетнике Ваљево, лекар ће у извештајима о обављеним лекарским прегледима лица лишених слободе, када је утврђено да лице има повреде:

- уносити детаљне и конкретне наводе лица о начину настанка повреда;
- повреде детаљно описати, фотографисати и уцртати у шему тела;
- дати своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.

У случају да лекар уочи повреде које указују на злостављање или лице лишено слободе наведе да је било злостављано, КПЗ за малолетнике Ваљево ће о томе обавестити надлежно јавно тужилаштво. Тужилаштву ће се доставити и релевантна документација (писмена изјава, службене белешке, документација о повредама и друга).

1-3 - Препоруке упућене Министарству за рад, борачка и социјална питања и установама социјалне заштите

Геронтолошки центар Београд – Радна јединица Бежанијска коса

Дом ће у случајевима несарадње или незадовољавајуће сарадње надлежних центара за социјални рад о томе обавештавати ГЦ Београд.

ГЦ Београд ће о наведеном обавештавати органе надлежне за контролу рада центара за социјални рад.

Дом ће предузети мере како би непокретним корисницима којима здравствено стање то дозвољава било омогућено да свакодневно излазе на свеж ваздух и у отворен простор, уз пружање потребне помоћи.

Дом за смештај одраслих лица „Трбуње“

Дом ће предузети активности усмерене на адаптацију туш кабина, тако да исте буду прилагођене потребама непокретних и слабо покретних корисника.

Корисници ће приликом пријема у Дом бити обавештени о својим правима на начин прилагођен њиховим могућностима.

Дом ће израдити брошуре о правима корисника које ће им уручивати приликом пријема, као и њиховим старатељима и поставиће обавештење о правима корисника на видљиво место у објекту.

Дом ће у заједничкој просторији корисника поставити кутију за подношење притужби, чију ће садржину редовно проверавати и разматрати притужбе.

Дом ће успоставити и ажурно водити Евиденцију писмених и усмених притужби корисника.

Дом ће одредити стручну особу у циљу пружања правне помоћи и подршке у складу са потребама корисника.

Дом ће у случајевима несарадње или незадовољавајуће сарадње надлежних центара за социјални рад о томе обавештавати органе надлежне за контролу њиховог рада.

Дом ће предузети све мере како би се спречио било какав облик недозвољеног поступања према корисницима.

Управа Дома ће савесно контролисати поступање запослених према корисницима, детаљно испитивати све евентуалне наводе корисника о злостављању од стране запослених и у случају било каквог облика злостављања предузети мере ради утврђивања одговорности у складу са одговарајућим радноправним, прекршајноправним и кривичноправним прописима.

Дом ће спровести обуке за запослене о важећим прописима и стандардима који се односе на забрану недозвољеног поступања према корисницима.

Геронтолошки центар Београд – Радна јединица Вождовац

У Дому је потребно обезбедити посебне просторије погодне за радно окупациону терапију у свим павиљонима.

Дом за одрасла инвалидна лица Земун

Дом ће убудуће омогућити Националном механизму за превенцију тортуре обилазак установе, улазак у собе у којима бораве корисници и приступ свим инсталацијама и објектима у установи, у складу са важећим прописима.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће о овој препоруци обавестити све установе социјалне заштите домског типа и стараће се да руководства ових уснова буду информисана о надлежностима и овлашћењима НПМ, ради омогућавања несметаног и ефикасног остваривања мандата НПМ у области превенције тортуре.

Дом ће сачинити анализу потребног броја запослених различитих профила, водећи рачуна о адекватној родној заступљености, како би се корисницима обезбедио адекватан третман у складу са важећим прописима и стандардима, као и њиховом потребом да негу обавља особа истог пола.

Дом ће сачињену анализу доставити Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће потребне мере како би се обезбедио потребан број медицинског, неговатељског и другог особља у складу са проценом потреба за адекватним третманом корисника и функционисањем Дома.

Дом ће годишњим Планом стручног усавршавања за запослене стручне раднике, неговатељско и медицинско особље, обухватити обуке у области људских права и поступања у остваривању програма и услуга намењених особама са телесним инвалидитетом.

У Дому ће се уредно водити индивидуални планови услуга корисника, у складу са важећим прописима и стандардима

Дом ће обезбедити услове да просторија за изолацију у потпуности буде прилагођена за боравак корисника, приступачна за особе са инвалидитетом и опремљена ТВ апаратом.

Дом ће омогућити свакодневни боравак на свежем ваздуху корисницима, односно излазак у двориште, без обзира на временске услове.

Дом ће уредити процедуру за подношење молби, притужби и жалби на рад Установе и њених запослених, и одговарајућу процедуру поступања по њима.

Дом ће корисницима учинити доступним формуларе притужби и обавестити их о процедури поступања.

Дом ће истаћи кутију за подношење притужби на видљиво место у ходнику установе.

Дом ће успоставити јединствену евиденцију жалби/притужби/молби корисника.

Правна служба Дома ће поучити кориснике о праву на бесплатну правну помоћ, обезбедити штампане обрасце захтева за бесплатну правну помоћ, учинити доступним контакте служби правне помоћи при јединицама локалне самоуправе, као и контакте организација цивилног друштва које су регистровани пружаоци бесплатне правне помоћи и подршке.

Такође, правна служба Дома ће обезбедити функционисање механизма путем ког ће корисници моћи ефикасно да остваре правну заштиту ван установе тако што ће учинити доступним информације о независним телима за заштиту људских права.

Дом ће предузети активности како би се за здравствене раднике у Дому обезбедила континуирана специјалистичка едукација у области здравствене заштите и неге особа са телесним инвалидитетом.

Дом за одрасла инвалидна лица Земун ће у будућем раду уредно водити терапијске листе корисника, тако да исте садрже: прецизно навођење врсте терапије, датума и времена поделе терапије, алергија, хроничних обољења, посебног вида исхране, потребе за надзором и сл.

У Дому за одрасла инвалидна лица Земун неће се више примењивати терапија „по потреби“ без јасних инструкција лекара специјалисте о дужини трајања исте, о томе колико дуго у континуитету терапија може да се примењује, као и о прецизном начину примене (апликације) лека. Свака информација овог типа мора бити унета у терапијску листу и лекар то својим потписом и печатом мора потврдити.

Дом ће успоставити Протокол повреда и обезбедити да се у њему бележе подаци о врсти повреде (нпр. опекотина, модрица, прелом, посекотина и слично), околностима под којима је дошло до повређивања (уз навођење извора података – анамнестички/хетероанамнестички), детаљан опис установљених повреда, као и закључак лекара о повезаности околности повређивања и установљене повреде и податак да ли је повреда нанета од стране других, самоповређивањем или несрећним случајем.

Дом ће донети Правилник о поступању запослених у случају инцидентних догађаја, којим ће уредити процедуру поступања запослених у случају настанка инцидентних ситуација и план поступања у односу на заштиту корисника у случају инцидентних догађаја

Управа Дома ће предузети мере како би се спречио било какав облик недозвољеног поступања према корисницима. Ово укључује надзор над радом, као и јасну поруку и упутства запосленима да је недозвољено поступање према корисницима у било ком облику неприхватљиво и да подлеже одговарајућим санкцијама.

Геронтолошки центар Вршац

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће мере како би се, без даљих одлагања, донео правилник којим ће се детаљно уредити питање обезбеђивања средстава за личне потребе корисника домског и породичног смештаја.

Потребно је да Министарство здравља и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, остварујући сарадњу, предузму потребне мере из своје надлежности како би се унапредили прописи који регулишу сагласност корисника, односно пацијената на медицинску меру и то посебно у ситуацијама када корисник, односно пацијент није лишен пословне способности, а његово здравствено стање указује да изјављена воља не одговара унутрашњој вољи, односно да није у стању да формира сопствену вољу у том погледу²⁷.

Такође, потребно је да Министарство здравља и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, остварујући сарадњу предузму потребне мере из своје

²⁷ Корисници са менталним поремећајима који имају компромитовану способност расуђивања

надлежности како би се унапредили прописи и у погледу сагласности на предузимање медицинске мере у односу на лица која су лишена пословне способности, у смислу, да сходно важећим међународним прописима и стандардима, и њихова став у том погледу буде узет у обзир.

I-4 – Препоруке упућене Министарству здравља и психијатријским установама

Клинички центар Ниш – Клиника за психијатрију

На Клиници за психијатрију избегаваће се примена дуготрајних фиксација.

Клиника ће обезбедити да се у Књигу евиденције одлажу копије индивидуалних листа/пријава фиксације свих пацијената над којима је примењена мера физичког спутавања, без обзира да ли су отпуштени са Клинике или не.

Клинички центар Ниш предузеће активности ради потпуног опремања Клинике за психијатрију свом прописаном опремом.

Клинички центар Ниш упутиће Министарству здравља захтев за упошљавање недостајућег броја и стручног профила запослених на Клиници за психијатрију.

Министарство здравља предузеће активности у складу са важећим прописима ради радног ангажовања недостајућег броја и стручног профила запослених на Клиници за психијатрију Клиничког центра Ниш.

Клинички центар Ниш- Центар за заштиту менталног здравља

Уважавајући чињеницу да епидемиолошка ситуација знатно отежава похађање обука, НПМ препоручује да КЦ Ниш - Центар за заштиту менталног здравља по препоруци из 2019. године поступи тако што ће сачинити посебан план обучавања здравствених радника о начину и поступку примене мере физичког спутавања и, чим се за то стекну епидемиолошки услови, спровести ту обуку, као и посебну стручну обуку здравствених радника за поступање са децом, у складу са важећим прописима.

Уважавајући чињеницу да епидемиолошка ситуација знатно отежава похађање обука, НПМ препоручује да КЦ Ниш - Центар за заштиту менталног здравља по препоруци из 2019. године поступи тако што ће израдити програм континуиране специјалистичке едукације средњег медицинског кадра за рад на одељењима психијатрије са децом и адолесцентима, и чим се за то стекну епидемиолошки услови, континуирано спроводити планиране обуке.

Специјална болница за психијатријске болести „Ковин“

У случајевима одбијања пружања адекватне здравствене заштите ван Болнице од стране других здравствених установа, Болница ће обавестити руководиоца надлежне здравствене установе, уз одговарајућу медицинску документацију, а о наведеном ће писаним путем обавестити и Министарство здравља.

Министарство здравља ће предузети активности ради формирања одговарајуће службе – центра за заштиту менталног здравља у заједници, уз обезбеђивање потребних ресурса, а ради превенције, унапређења и постхоспиталног лечења пацијената у заједници.

Болница ће у јединствену евиденцију о примени мере физичког спутавања механичким ограничењем која се води на нивоу Болнице, обавезно уносити податак о тачном времену (дан/сат/минут) почетка и окончања мере механичког ограничења.

Општа болница Лесковац- Служба за психијатрију

Болница ће предузети активности ради неопходних поправки у циљу побољшања материјалних услова смештаја на Одељењу за психозе.

Болница ће, декорацијом зидова и простора у којима бораве пацијенти (ходници, трпезарија и др.), унапредити материјалне услове смештаја на одељењима за хоспитализацију Службе за психијатрију, у циљу стварања позитивног терапијског окружења.

Болница ће за пристанак пацијента на болничко лечење и за пристанак на медицинску меру на одељењима Службе за психијатрију користити обрасце Министарства здравља сачињене на основу Закона о заштити лица са менталним сметњама.

Болница ће обезбедити да се приликом накнадног увођења сваке нове медицинске мере, тражи писана сагласност, претходно информисаног пацијента, односно његовог старатеља, за примену конкретне, предложене мере.

У случајевима добровољног смештаја лица са менталним сметњама на болничко лечење, психијатар ће у време давања пристанка утврдити способност тог лица за давање пристанка на смештај.

Уколико постоје околности које доводе у сумњу релевантност воље лица са менталним сметњама, односно способност лица да донесе одлуку о пристанку на смештај, а по процени психијатра лице, услед менталних сметњи, озбиљно и директно угрожава сопствени живот или здравље или безбедност, односно живот или здравље или безбедност другог лица, Болница у будућем раду неће таквог пацијента задржавати на лечењу на основу његове добровољне сагласности.

У тим случајевима спроводи се процедура за задржавање без пристанка и смештај без пристанка лица са менталним сметњама, у складу са Законом о заштити лица са менталним сметњама, односно такав пацијент се упућује у терцијарну здравствену установу ради принудне хоспитализације, уз асистенцију полиције, уколико за то у Болници не постоји могућност.

У Болници ће се за сваког хоспитализованог пацијента на одељењима Службе за психијатрију саставити индивидуални план лечења, који ће садржати и неопходне програме психосоцијалне рехабилитације.

У сачињавање планова лечења биће укључени едуковани стручњаци различитих профила, као и сами пацијенти.

Индивидуални планови лечења у писменом облику улагаће се у здравствени картон пацијента и ажурираће се једном недељно.

Министарство здравља ће предузети активности у циљу формирања центра за заштиту менталног здравља у заједници, уз обезбеђивање потребних ресурса, а ради превенције, лечења и рехабилитације пацијената у заједници и унапређења менталног здравља.

Болница – Служба за психијатрију уредно ће водити Протокол умрлих пацијената и евидентирати све неопходне податке, а посебно време наступања смрти и узрок смрти.

Болница ће:

- предузети активности у циљу омогућавања окупационе - радне терапије свим пацијентима (што подразумева набавку материјала за рад и ангажовање радних терапеута);
- разрадити доступне и прилагођене рехабилитационе психо-социјалне активности за пацијенте и укључити све пацијенте у програме психо-социјалне рехабилитације у складу са њиховим потребама и прилагођено њиховим могућностима;
- организовати групну психотерапију са пацијентима из истих дијагностичких категорија.

Болница ће успоставити Књигу евиденције о примени мере физичког спутавања лица са менталним сметњама у коју ће се уносити све битне податке о примени мере, и то:

- разлози за примену мере механичког ограничења;
- опис мера примењених пре механичког ограничења;
- врста средства коришћеног за механичко ограничење;
- податак о месту (просторији) у којој је примењена мера механичког ограничења;
- тачно време (дан/сат/минут) почетка мере механичког ограничења;
- име психијатра који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења;
- опис медицинских мера примењених током механичког ограничења;
- опис свих евентуалних повреда пацијента према коме је примењена мера механичког ограничења (насталих пре и током примене мере), као и евентуалних повреда других пацијената или здравствених радника (насталих у догађају који је претходио механичком ограничавању);
- подаци о периодичним обилазцима пацијента према коме је примењена мера механичког ограничења и праћењу његовог здравственог стања од стране психијатра (тачно време и трајање обилазака, спроведене радње) и подаци о обилазцима пацијента од стране медицинског особља (тачно време и трајање обиласка, затечено стање, спроведене радње);
- податак о времену обавештења директора Болнице или другог лица које на то овласти директор о примењеној мери механичког ограничења, као и податак да ли је и када обавештен законски заступник, односно члан уже породице пацијента према коме је мера примењена;
- наводи и коментари пацијента током и непосредно након што је према њему примењена мера механичког ограничења;
- тачно време (дан/сат/минут) окончања мере механичког ограничења.

Болница ће избегавати примену дуготрајних фиксација и пацијенту ће ослободити средства за механичко ограничење чим престане хитна ситуација која је довела до примене мере.

Болница ће обезбедити обуку здравствених радника о условима и поступку примене мере физичког спутавања узнемираних пацијената, као и тренинге у примени напредних техника ненасилног физичког спутавања, а сходно посебном плану обучавања здравствених радника о начину и поступку примене мере физичког спутавања.

У будућем раду меру физичког спутавања спроводиће искључиво за то обучени здравствени радници, а у случајевима крајње нужде асистенцију им може пружити само за то посебно обучено немедицинско особље.

Мера физичког спутавања механичким ограничењем неће се примењивати у просторији у којој су смештени пацијенти према којима та мера није примењена.

Болница ће обезбедити посебну просторију или место за примену мере физичког спутавања механичким ограничењем пацијента, у које другим пацијентима током примене те мере неће бити омогућен приступ.

Болница ће израдити програм континуиране специјалистичке едукације средњег медицинског кадра из области менталног здравља и рада са особама са менталним сметњама преко утврђења потреба, евентуалног плана сарадње са различитим едукативним установама и организацијама и увођења процедура за надгледање организације тренинга и евалуацију постигнутих резултата и усвојених знања и вештина.

Болница ће обезбедити обуку средњег медицинског кадра у стицању знања и развоју вештина потребних за успешну психосоцијалну рехабилитацију пацијената.

Болница ће обезбедити да информације о правима пацијената и механизмима њихове заштите буду јасно видљиве и у одговарајућој форми приступачне свим пацијентима на болничком лечењу (плакати на одељењима, брошуре и сл.).

1-5 - Препоруке упућене Војсци Србије и касарнама

Касарна „Александар Берић“

Касарна "Александар Берић" ће побољшати доток свежег ваздуха и природне светлости у дисциплинској просторији.

Касарна "Александар Берић" ће у дисциплинској просторији на видном месту истаћи распоред дневних активности

Касарна "Александар Берић" ће обезбедити да искључиво медицинско особље санкционисаном војнику даје терапију.

Касарна "Александар Берић" ће обезбедити да санкционисани војници, пре почетка извршења санкције, на одговарајући начин буду информисани о могућности подношења притужбе Заштитнику грађана.

1-6 - Препоруке упућене ради унапређења поступања према избеглицима / мигрантима

Комесаријат за избеглице и миграције ће у Прихватном центру у Прешеву уредно водити евиденцију ванредних догађаја.

Комесаријат за избеглице и миграције ће обезбедити да се у Прихватном центру у Принциповцу уредно води евиденција ванредних догађаја.

РЦГП Северна Македонија ће предузети мере како би се спречио било какав облик недозвољеног протеривања странаца из земље. Ово укључује јасну поруку и упутства полицијским службеницима да је овакво поступање недозвољено и да подлеже одговарајућим санкцијама.

Потребно је дати јасна упутства како би се осигурало да сви ирегуларни мигранти који улазе или су ушли на територију Републике Србије буду појединачно идентификовани, евидентирани и према њима предузете законом прописана овлашћења. Њима би требало да буде предочено и да, уколико сматрају да су им поступањем полицијских службеника повређена права, могу поднети притужбу како би се њихов случај испитао, као и да због тога не смеју трпети било какве последице.

Комесаријат за избеглице и миграције ће наставити да предузима мере ради унапређења услова смештаја у центрима за азил Боговаћа и Сјеница, рачунајући и одговарајуће мотивисање корисника центара да одржавају хигијену просторија у којима бораве.

Комесаријат за избеглице и миграције ће омогућити реализацију довољно сврсисходних активности за малолетне мигранте без пратње.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће ангажовати довољан број социјалних радника у местима у којима се налазе малолетни мигранти без пратње, како би се све активности на прихвату, збрињавању и заштити малолетних миграната обављале несметано и квалитетно.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће наставити да улаже и у највећој могућој мери подржати функционисање смештаја малолетних миграната без пратње у социјалним установама домског типа и кућама којима управљају хуманитарне организације.

1-7- Препоруке упућене у вези са надзором на поступцима принудних удаљења странаца

Адвокатска комора Србије ће формирати листу адвоката који имају довољно знања и искуства да заступају странце којима је одређен боравак у Прихватилишту за странце у Падинској Скели у поступку враћања и доставити је Прихватилишту, како би била доступна странцима који се овде налазе.

Прихватилиште за странце у Падинској Скели ће обавештење о начину обављања телефонских разговора истаћи на видном месту унутар просторије коју користе странци, на језику који највећи број њих разуме.

Министарство унутрашњих послова ће у поступку одређивања боравка у Прихватилишту за странце малолетницима пазити да су малолетници заступани сагласно закону.

ДОДАТАК II Одлука о накнадама за учешће у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре

Пречишћен текст у примени од 6. 11. 2018. г.

Члан 1.

Овом одлуком утврђује се висина накнаде за рад представника удружења - стручњака у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре (у даљем тексту: НПМ), као и за сарадњу са академском заједницом и истраживачким институцијама.

Члан 2.

По основу ангажовања представника удружења у активностима НПМ, удружењима припада накнада за сачињавање извештаја из посета и других писаних аката.

Члан 3.

Удружењу се исплаћује накнада ангажованог стручњака за потребе НПМ:

1. анализа, систематизација и структурирање материјала за припрему посете или других активности;
2. структурирање и сачињавање упитника и других помоћних материјала;
3. израда извештаја о обављеним посетама и препорука за унапређење поступања;
4. израда стручних налаза и мишљења о поступању према лицима лишеним слободе;
5. израда анализа и мишљења о прописима и стандардима, као и њиховом спровођењу;
6. израда осталих писаних аката;
7. посете местима у којима се налазе лица лишена слободе.

Члан 4.

Удружењу се исплаћује накнада за рад ангажованог стручњака, обрачуната по броју започетих сати које је ангажовани стручњак провео у посети местима у којима се налазе лица лишена слободе, односно по броју сачињених страна текста у формату А4.

Основица за обрачун накнаде јесте двоструки износ просечне месечне зараде по запосленом у Републици Србији, без пореза и доприноса, исплаћене за месец који је претходио предузетим активностима ангажованог стручњака, према подацима органа надлежног за послове статистике.

Обрачуната накнада за рад је нето износ који припада ангажованом стручњаку, која се Удружењу исплаћује увећана за износ пореза и доприноса.

Члан 5.

Висина средстава за накнаду за рад стручњака који су ангажовани преко удружења утврђује се и преноси удружењу на основу фактуре Удружења, уз коју је приложен обрачун и спецификација накнаде за обављене послове.

Обим обављених послова потврђује овлашћено лице НПМ, ваљаност обрачуна накнаде за обављене послове потврђује овлашћено лице Одсека за материјално финансијске послове, а исплату одобрава овлашћено лице Заштитника грађана.

Пренос утврђене накнаде врши Одсек за материјално финансијске послове у складу са правилима функционисања плаћања у систему Трезора.

Уколико је уговорено вишемесечно извршавање послова са накнадом која се исплаћује периодично за сваки месец, сачињава се Обрачун за сваки период за који се врши исплата.

Члан 6.

Уколико се активности НПМ за које је ангажовани стручњак морају обавити ван места пребивалишта или боравишта стручњака, у трајању више од осам часова, рачунајући и време потребно за долазак у место извршења активности и време потребно за повратак, организацију и плаћање превоза и смештаја стручњака на службеном путовању врши Заштитник грађана, сходно Уредби о накнади трошкова и отпремнини државних службеника и намештеника ("Сл. гласник РС", бр. 98/2007 - пречишћен текст, 84/2014 и 84/2015).

Члан 7.

Средства за плаћање трошкова превоза и смештаја ван места пребивалишта, односно боравишта и средства за накнаду за рад стручњака који су ангажовани преко удружења планирају се и обезбеђују у финансијском плану Заштитника грађана за сваку буџетску годину.

Члан 8.

Ова одлука ступа на снагу даном објављивања на огласној табли Стручне службе Заштитника грађана.

ГЕНЕРАЛНА СЕКРЕТАРКА

ДОДАТАК III Споразум о сарадњи

Закључен између:

Република Србија Заштитник грађана

и

Удружења

Овим Споразумом уређује се сарадња коју ће Заштитник грађана остваривати са Удружењем у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре (у даљем тексту: НПМ), а на основу Одлуке Заштитника грађана број 419-45/2020, дел. бр. 20499 од 19. јуна 2020. године о избору удружења са којима ће Заштитник грађана сарађивати у обављању послова НПМ и у складу са чланом 2а. став 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл. лист СЦГ- Међународни уговори“, бр. 16/05 и 2/06 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/11).

Сарадња Заштитника грађана са Удружењем у обављању послова НПМ спроводиће се кроз учешће представника и сталних стручних сарадника Удружења у:

- посетама местима где се налазе или се могу налазити лица лишена слободе (у даљем тексту: ЛЛС);
- изради извештаја или делова извештаја о обављеним посетама местима где се налазе или се могу налазити ЛЛС;
- изради препорука за отклањање утврђених недостатака у раду установа где се налазе или се могу налазити ЛЛС;
- давању стручних налаза и мишљења о здравственом стању, нарочито насталим физичким повредама и претрпљеном психичком болу као последици било ког облика злостављања;
- дијалогу између НПМ и надлежних органа поводом спровођења препорука НПМ и унапређења положаја ЛЛС;
- изради извештаја или делова тематских извештаја о стању у области положаја ЛЛС;
- сачињавању прилога за годишње извештаје НПМ;
- изради анализа и/или мишљења о прописима или нацртима прописа којима се уређују положај, права и обавезе ЛЛС;
- обуци чланова тима НПМ за посете местима где се налазе или се могу налазити ЛЛС;
- обуци запослених у установама у којима се налазе ЛЛС;
- учешће и излагање на скуповима које организује НПМ у циљу промоције превенције тортуре и борбе против некажњивости за тортуру,

као и обављању осталих послова НПМ, у складу са чланом 2а. став 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

У свим актима НПМ у чијем настанку је учествовало Удружење биће назначен његов допринос и на видном месту истакнут лого Удружења.

Удружење је овлашћено да у својим актима и обраћањима јавности прикаже своју улогу коју има у обављању послова НПМ.

Поверљиве информације до којих дође Удружење на основу учешћа у обављању послова НПМ-а, чуваће као тајну.

Лични подаци не смеју бити објављени без изричите сагласности лица о коме се ради.

Право приступа тајним подацима имају правна и физичка лица, на начин и под условима утврђеним чланом 46. Закона о тајности података („Сл. гласник РС“, бр. 104/09), односно лица која по основу споразума пружају услуге Заштитнику грађана.

Наведена лица дужна су да писаном изјавом потврде да су упозната са Законом о тајности података и Правилником за успостављање система поступака и мера заштите тајних података у Заштитнику грађана (Бр. 272-292/2018, дел бр. 10767 од 3. априла 2018. год.).

Приступ документима означеним вишим степенима тајности могућ је лицима која имају одговарајући сертификат или дозволу надлежног државног органа.

Лице које користи тајни податак, или се упознало са његовом садржином, дужно је да га, на сврсисходан начин и од свакога, чува (без обзира на начин на који је за тај податак сазнало) и после престанка радног односа или функције у Заштитнику грађана, односно дужности или чланства у Удружењу.

У случају губитка, крађе, оштећења, уништења или неовлашћеног откривања тајних података, лице које дође до тог сазнања, без одлагања, обавештава надлежно (овлашћено) лице у Заштитнику грађана. Потом се предузимају потребне мере за утврђивање околности због којих је дошло до ванредног догађаја и врши процена могуће или проузроковане штете. Уколико је штета настала, спроводе се активности да се иста отклони или умањи. О предузетим мерама, поред раскида уговора, овлашћено лице обавештава надлежни орган.

Удружење има право на накнаду трошкова за активности које предузима на основу овог Споразума, а у складу са актом Заштитника грађана којим се регулише накнада трошкова при обављању послова НПМ од стране удружења.

Сарадња остварена на основу овог Споразума не утиче на остваривање надлежности Заштитника грађана и активности Удружења заснованим на важећим прописима.

По ступању на снагу овог Споразума Удружење ће одредити овлашћено лице за остваривање сарадње са Заштитником грађана у обављању послова НПМ и о томе ће обавестити Заштитника грађана.

Измене и допуне овог Споразума могу се вршити сагласношћу воља и писаним путем.

Споразум је закључен на период од једне године од дана закључења и може сагласношћу воља и писаним путем бити продужен на период од још једне године.

Споразум је сачињен у четири истоветна примерка, по два за сваку страну потписницу.

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

УДРУЖЕЊЕ

АНЕКС СПОРАЗУМА О САРАДЊИ

Закључен између:

Република Србија Заштитник грађана

и

Удружења

Овим Анексом Споразум о сарадњи Заштитника грађана и Удружења у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, број 419-45/2020, *деловодни број* од 29. јуна 2020. године, продужава се на период од једне године од дана закључења Анекса.

Анекс је сачињен у четири истоветна примерка, по два за сваку страну потписницу.

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

_____

УДРУЖЕЊЕ

_____

ДОДАТАК IV Меморандум о сарадњи

Закључен између

Заштитника грађана

и

Покрајинског омбудсмана

Овим Меморандумом ближе се уређује сарадња Заштитника грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре остваривати са Покрајинским омбудсманом, у складу са чл. 2а, ст. 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака (*Службени лист СЦГ - Међународни уговори, бр. 16/2005 бр. 16/2005 и 2/2006 и Службени гласник РС - Међународни уговори, бр. 7/2011*).

Сарадња Заштитника грађана са Покрајинским омбудсманом у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре остварује се тако што Покрајински омбудсман учествује у посетама мониторинг тима Националног механизма за превенцију тортуре установама на територији АП Војводине у којима су смештена лица лишена слободе; учествује у планирању посета тим установама; учествује у сачињавању извештаја, препорука, мишљења и других аката Националног механизма за превенцију тортуре; учествује у обављању сарадње Националног механизма за превенцију тортуре са представницима цивилног друштва, државним органима и телима, као и у другим активностима Националног механизма за превенцију тортуре.

Планом посета Националног механизма за превенцију тортуре установама у којима су смештена лица лишена слободе, представник/ци²⁸ Покрајинског омбудсмана може бити одређен за вођу мониторинг тима за поједине посете установама на територији АП Војводине.

Представник покрајинског омбудсмана учествује у сачињавању плана посета Националног механизма за превенцију тортуре установама у којима су смештена лица лишена слободе, и то у делу који се односи на установе које се налазе на територији АП Војводине.

Представник Покрајинског омбудсмана учествује у сачињавању извештаја Националног механизма за превенцију тортуре о обављеним посетама установама у којима је био члан мониторинг тима, односно сачињавати нацрт извештаја о обављеним посетама у којима је био вођа мониторинг тима.

Покрајински омбудсман учествује у сачињавању предлога мера, препорука, иницијатива, мишљења и других аката Националног механизма за превенцију тортуре који се односе на установе у чијој посети је његов представник учествовао или био вођа мониторинг тима.

²⁸ Све граматички родно опредељене именице у овом меморандуму користе се родно неутрално и означавају равноправно припаднике, односно припаднице оба пола.

Покрајински омбудсман даје допринос сачињавању посебних и периодичних извештаја Националног механизма за превенцију тортуре у мери у којој су његови представници учествовали у активностима на које се извештај односи.

Покрајински омбудсман учествује у обављању сарадње Националног механизма за превенцију тортуре са представницима цивилног друштва, државним органима и телима, као и у другим активностима као што су јавне расправе, конференције и други скупови, посебно када се наведено односи на установе које се налазе на територији АП Војводине.

У свим актима Националног механизма за превенцију тортуре у чијем сачињавању је учествовао Покрајински омбудсман биће назначен његов допринос, и на видном месту утиснут његов знак (лого).

Покрајински омбудсман у извештајима и обраћањима јавности приказује своју улогу и активности у оквиру сарадње са Заштитником грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Покрајински омбудсман ће чувати као тајну све податке до којих дође на основу учешћа у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Подаци садржани у објављеним извештајима Националног механизма за превенцију тортуре не представљају тајну, Покрајински омбудсман их може користити за своје потребе или ради објављивања, уз навођење да су то подаци Националног механизма за превенцију тортуре и уз опредељивање своје улоге у конкретном случају.

Покрајински омбудсман неће предузимати било коју радњу у име Националног механизма за превенцију тортуре без претходне сагласности Заштитника грађана, односно постигнутог договора, и да ће поступати у складу са Одлуком којом се ближе уређује начин обављања послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Покрајински омбудсман сноси све трошкове за активности које предузима у циљу остваривања сарадње предвиђене овим Меморандумом.

Сарадња договорена овим меморандумом не утиче на остваривање надлежности Заштитника грађана и Покрајинског омбудсмана заснованој на важећим прописима.

Одмах по потписивању овог меморандума стране потписнице ће одредити овлашћена лица задужена за његово спровођење и о томе писаним путем обавестити другу страну.

Овај меморандум је закључен на неодређено време и може се мењати писаним споразумом страна потписница.

У Београду, 12. децембра 2011. године.

ПОКРАЈИНСКИ ОМБУДСМАН

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА